

Cami Sohbetleri

**Âyet Hadis
Dinî Bilgiler**

EYLÜL 2018

İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ

Genel Koordinatör

Prof. Dr. Hasan Kâmil YILMAZ

İstanbul Müftüsü

Yayın Yönetmeni

Veysel İŞILDAR

İstanbul Müftü Yardımcısı

DERLEME HEYETİ

Başvaiz Fatma BAYRAM (*Dini Bilgiler*)

Baş İmam Hatip Ömer CİHANGİR (*Ayetler ve Tefsirleri*)

İmam Hatip Dr. Mesut ÇAKIR (*Hadisler ve Şerhleri*)

İmam Hatip Emir Faysal ARVAS (*Dini Bilgiler*)

Tashih: Dr. Nurhayat Haral Yalçı

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

AYET-İ KERİME VE MEALİ

فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ وَمَنْ
يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

“O halde, dünya hayatını verip âhireti kazanmak isteyen samimi müminler Allah yolunda savaşsınlar! Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galip gelirse, Biz ona pek yakında büyük bir mükâfat vereceğiz.”

Nisa 4/74.

Allah’a hakkıyla iman etmiş olanların fayda-zarar, kazanç-kayıp hesapları dünya hayatıyla sınırlı değildir. Allah rızası ve ahiret hayatı terazide ağır basmaktadır. Ölçüsünde, tercihinde, değerlendirmesinde Allah rızası ve ahiret menfaati ağır basan, ahiretini dünyasından değil, dünyasını -gerektiğinde- ahiretine feda eden müminler, Kur’an dilinde “dünya hayatını ahiret karşılığında satanlar” yani dünyayı verip ahireti satın alanlardır. Müminin asil rağbet etmesi gereken, dünyada elde edeceği kazanç değil işte bu mükâfattır.

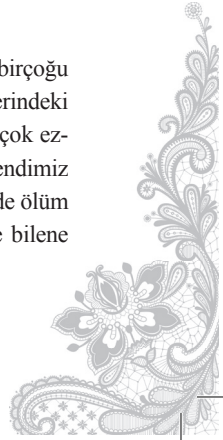
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَجْمَعُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ مِنْ قَتْلَى
أَحَدٍ فِي الثَّوْبِ الْوَاحِدِ، ثُمَّ يَقُولُ: «أَيُّهُمَا أَكْثَرُ أَخْذًا لِلْقُرْآنِ»،
فَإِذَا أُشِيرَ لَهُ إِلَى أَحَدِهِمَا، قَدَّمَهُ فِي اللَّحْدِ

“Hz. Peygamber (a.s) Uhud Gazvesi’nde şehit düşenleri her mezara iki kişi konacak şekilde toplattı ve sonra: “Bunların hangisi daha çok Kur’an bilirdi?” diye sorardı. Şehitlerden hangisi gösterilirse, önce onu kableden yana koyardı.”

Buharî, Cenâiz, 72, 75, 78; Meğâzi, 26.

Uhud Gazvesi’nde yetmiş Müslüman şehit düşmüştü. Bunların defnedilmesi, birçoğu yaralı gaziler için mesele olmuştu. Hz. Peygamber şehitlerin yıkanmadan ve üzerlerindeki elbiselerle ikişer ikişer defnedilmelerini, yaşı küçük de olsa Kur’an-ı Kerim’i daha çok ezberlemiş olanın öncelikle kible tarafına konulmasını emretmişti. Resûl-i Ekrem Efendimiz bu tavsiye ve uygulamasıyla bilginin, özellikle Kur’an bilgisinin hem dünyada hem de ölüm sonrası muamelelerde öncelik sebebi olduğunu göstermiştir. İslam anlayışına göre bilene saygı, sadece yaşarken değil, ölümden sonra da geçerli ve gereklidir.

İLMİN FAZİLETİ

Gazali, *Kimyayı Saadet* isimli eserinde ilmin değerini anlatırken Hz. Peygamber (a.s)’ın “*İlim talep etmek bütün Müslümanlara farzdır*” sözünü aktarır. Daha sonra da ulemanın bu hadiste geçen ilmin hangi ilim olduğunu tartıştıklarını ve her birinin kendi meşgul olduğu ilmi en önemli olarak gördüğünü söyler. Farz olduğu düşünülen ilim hadisçilere göre hadis, kelamcılara göre kelim, fukahaya göre fıkıh, sûfilere göre de kalp ilmidir. Gazali bütün bu ihtilafı iddiaları zikrettikten sonra kendi görüşünü aktarır ve der ki:

“Bu topluluklardan her biri kendi ilmine saygı gösterip, bilgisini üstün görmüştür. Bize göre hadiste zikrolunan ilim yalnız bir ilim değildir. Her insanın içinde bulunduğu duruma göre o an için öğrenmesi farz olan ilim ayrıdır. Mesela yeni Müslüman olmuş birinin önce topluca iman esaslarını öğrenmesi farz olur. Deliller ve detaylarla ilgilenen kelim ilmi ona farz olmaz. Bundan sonra bu kişinin kalp ve azaların amelleri hakkında bilgi sahibi olması farz olur. Taharet ve namazın farzları, orucu bozan şeyler gibi. Eğer zekât ve hac kendisine farz olacak kadar bir malı varsa o zaman onların da erkânını öğrenmek zorundadır. Bunun yanında meşgul olduğu sanat ve işle ilgili bilgileri de öğrenmesi farzdır. Tüccarsa alım satımla ilgili farz ve haramları, dişi ise mesleği ile ilgili bilgileri, cerrahsa yaraların tedavisi hakkındaki gelişmeleri bilmek zorundadır. Bu konularda bilgi sahibi olanlar, olmayanlara öğretmekle mükelleftir.”

Kalple ilgili bilgilere gelince Gazali bunun ikiye ayrıldığını, birincisinin ahlak, ikincisinin itikat düzgünlüğü ile alakalı olduğunu söyler. Bu nedenle ahlakın zayıflıklarını ve inancın şüphelerini tedavi edip giderecek bilgileri öğrenmek de kişiye farzdır.

İşte bütün bu ihtiyaçlar kişiden kişiye değişir, ama öğrenmenin farz oluşu değişmez. Çünkü insan halden hale geçtikçe her yeni durumda öğrenmesi gereken bir bilgi ile karşı karşıyadır ve bilmemek mazeret değildir. Bir işle uğraşmak isteyen kişi için ise ilimden, yani yeni şeyler öğrenmekten daha faziletli bir amel yoktur.

Sümbüllüzade Vehbi, “*Eyle ilminle amel, Ta olmaya ilmin hebâ!*” diyerek amele dönüşmeyen bilginin boşa gitmiş bir çaba olduğuna dikkat çeker.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا
يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ

“De ki, bilenlerle bilmeyenler hiç bir olur mu? Bunu ancak akıl sahipleri anlar.”

Zümer 39/9.

Bu ayet insanlar arasında “ilim” den kaynaklanan seviye farkının her yerde ve her zaman dikkate alınması gereğine işaret etmektedir. İnsanları birbirinden ayıran ve farklı kılan maddî ve mânevî birtakım özellikler vardır. Kur’an-ı Kerim çok çarpıcı bir soru ile irfan ve cehalet arasındaki farkın sebebinin ilim olduğunu ifade etmiştir. “Bilenlerle bilmeyenler hiç bir olur mu?” Ayette “bilenler” kelimesi ile ifade edilenler, ilim sahibi olup bu bilgilerle amel edenler, yani ilimlerini yaşayanlardır. İlmiyle amel edip ondan yararlanmayanlar ise, “bilmeyenler, cahiller” gibidirler. O halde toplum içinde görecekları itibar ve muamele de ona göre olacaktır.

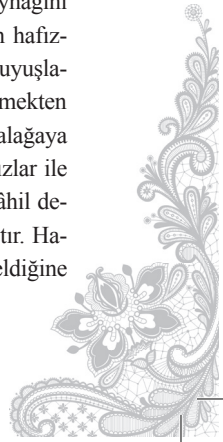
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِنَّ مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ إِكْرَامَ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ وَحَامِلِ الْقُرْآنِ غَيْرِ
الْغَالِي فِيهِ وَالْجَافِي عَنْهُ وَإِكْرَامَ ذِي السُّلْطَانِ الْمُقْسِطِ

“Saçı-sakalı ağarmış Müslüman’a, aşırı gitmeyip ahkâmıyla amel etmekten kaçınmayan Kur’an hafızına ve adil hükümdara saygı göstermek, Allah Teâlâ’ya duyulan saygı ve tazimden ileri gelir.”

Ebû Dâvud, Edeb, 20.

Ömrünün sonlarına gelmiş, saç-sakalı ağarmış olan kimselere saygı göstermek, Müslümanlar için aynı zamanda bir insanlık görevidir. Hadisimiz böyle bir davranışın kaynağını Allah saygısı olarak belirtmektedir. Hadisimizde Kur’an-ı Kerim’i ezberlemiş olan hafızlara hürmet göstermek de aynı şekilde değerlendirilmektedir. Ancak hafızların, okuyuşlarında aşırıya kaçmayan, haddi aşmayan, Kur’an okumaktan ve hükümleriyle amel etmekten uzak durmayan kimseler olması istenmektedir. Tecvit kurallarını uygulamakta mübalağaya kaçan, manayı düşündürmeyecek kadar süratli okuyan, kıraati musikiye boğan hafızlar ile hıfzını unutan ve öğrendiği Kur’an ile amel etmekten kaçınan hafızlar bu hükme dâhil değildirler. Kur’an’ı usulüne uygun olarak okumak ve hükümleriyle amel etmek esastır. Hadiste son olarak adaletli hükümdara gösterilecek saygının, Allah’a tazimden ileri geldiğine dikkat çekilmektedir.

İHTİYARLIK

İhtiyar “seçkin, seçilmiş, tecrübeli” anlamlarına gelir. İhtiyarlık insanoğlunun, iyisi ve kötüsü ile geride bıraktığı ömrünü sorgulama zamanıdır. Gençlikte sağlığının kıymetini bilen yaşlı, bir taraftan kendisine bahşedilmiş bir nimet olarak çocukluk, gençlik ve olgunluk çağlarının güzelliklerini tatmış olmanın mutluluğunu yaşarken, bir taraftan dünyayı geride bırakmanın tedirginliğindedir.

Sağlığın ve onca geçen zamanın değerini bilmeyip aldanan ihtiyar ise, geçmişini geri getirememenin ve eksikleri telafi edememenin hüznü ile doludur. Peygamber Efendimiz (a.s) “*Allah’ım! Cimrilikten, tembellikten, ömrün en düşkün zamanından, kabir azabından, hayatın ve ölümün fitnesinden sana sığınırım*” ifadeleriyle dualarında sık sık ihtiyarlık ile gelen acizlikten Allah’a sığınmaktaydı.

Nasıl dünya ahiretin tarlası ise, yaşlılık da bir yönüyle gençliğin hasat vaktidir. Gençlik döneminde elde ettiği bilgi, tecrübe ve donanımlarıyla yılların verdiği olgunluğu birleştiren yaşlı, bu birikimini kendinden sonra gelen nesillere aktarmalıdır. Yaşlılık döneminde insanlar çevresiyle daha çok hemhal olmak ister. Allah Resülü, “*Beli bükülmüş ihtiyarlar; süt emen bebekler ve otlayan hayvanlar olmasa idi, üzerinize azap yağardı*” buyurarak ağarmış saç, bükülmüş beli ile yaşlıların, içinde yaşadıkları toplum için bir rahmet kaynağı olduklarını belirtir.

Bir başka hadisinde Peygamber Efendimiz, “*Rabbin rızası, anne babanın rızasına bağlıdır. Rabbin öfkesi ise anne babanın öfkesine bağlıdır*” buyurarak, anne babayı hoşnut etmenin Allah’ı hoşnut etmek gibi olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle her geçen gün anne, baba, dede veya ninesinin yaşlılıklarına tanıklık eden insan, ilahi buyruk gereği onlara hoş muamele etmelidir. “*...Eğer onlardan biri ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara ‘Öf!’ bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve güzel söz söyle. Onlara merhamet ederek alçakgönüllü davran ve de ki: ‘Rabbim! Onlar beni küçükken nasıl şefkat ve sevgiyle büyüttülerse, sen de onlara öyle merhamet eyle,’*” (İsra 17/23) ayetinde de ifade edildiği gibi evlat, anne babasına bu şekilde bol bol dua edeceği gibi aynı zamanda anne babanın hayır dualarını da almaya çalışmalıdır. Çünkü onların duası reddolunmayacak dualar arasındadır.

*Saat-i eyyam-ı ömr-i nazenin durmaz geçer
Nabiya bağlansa kat kat ahenin zincirlere
(Nabi)*

Ahen: Demir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي
الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ
الْجُنْبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ
إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَلًا فَخُورًا

“Allah’a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşa, yolcuya, emriniz altında bulunanlara iyi davranın. Allah kendini beğenen ve daima böbürlenip duran kimseyi sevmez.”

Nisa 4/36.

Yüce Allah bu ayette kendisine ibadet edilmesini emredip şirk koşulmasını yasakladıktan sonra, cemiyet düzeni ile ilgili bazı prensipler koymuştur. Bu düzenin harcı durumdaki prensipler; yapıcı sosyal ilişkiler, yakından uzağa doğru insanlara iyi davranmak, maddî ve mânevî yardımda bulunmak, bunları gösteriş için değil, sırf Allah rızası için yapmaktır. Böylece kul cemiyet halinde dünya hayatını yaşarken bile bir olan Allah’a kulluğu gerçekleştirmiş olacaktır.

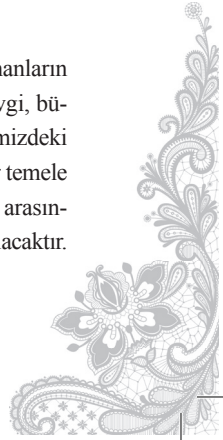
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَزَحْمِ صَغِيرَنَا وَيُوقِرْ كَبِيرَنَا

“Küçüklerimize acımayan, büyüklerimizin (büyüklük) şerefini tanımayan bizden değildir.”

Ebû Dâvûd, Edeb, 58; Tirmizî, Birr, 15.

Hadisimiz “küçüğe sevgi, büyüğe saygı” göstermek gerektiğini, bunun Müslümanların temel ahlaki niteliği olduğunu tespit ve ilan etmektedir. Müslüman tavrı, küçüğe sevgi, büyüğe saygıdır. Böyle davranmayanlar, Müslüman tavrına sahip değildirler. Hadisimizdeki “bizden değildir” ifadesinin anlamı budur. Günlük beşeri ilişkilerin her birinin dini bir temele dayalı olduğu unutulmamalıdır. Dini duyguların kuvvetlendirilmesi ile insanlarımız arasındaki ilişkilerin düzelmesi ve cemiyet hayatında olumlu yönde ilerleme gerçekleşmiş olacaktır.

Dini Bilgiler

BÜYÜKLERE SAYGI KÜÇÜKLERE MERHAMET GÖSTERMEK

İnsan, hürmete lâyık bir varlık olarak yaratılmıştır. (İsrâ 17/70) Kimseyi küçük görmemeli, insan olması hasebiyle herkese saygılı davranmalıdır. Atalarımız, “Her geceni kadir, her geleni Hızır bil” diyerek bu saygı ve hürmet konusundaki hassasiyete dikkat çekmişler. İnsana huzur ve güven hisleri veren şey, her durumda asgari hürmet göreceğini bildiği bir toplumda yaşamaktır. Bu topluma bizi ulaştıracak şey, öncelikle bizim -sadece insana değil- her canlıya merhamet ve hürmetle yaklaşacak ahlaka ve geniş göntüllülüğe ulaşmamızdır. Zira bizde olmayan bir meziyet, toplumda hiç bulunmayacaktır. Bugün çevremizde herkes dünyanın giderek kötüleştiğinden şikâyet ediyor ve iyilik örneklerinin azalmasından yakınıyor. İşte tam da böyle bir dünyada yapmamız gereken şey iyileri aramak değil, iyilerden olmaktır. Böyle olduğu takdirde hayat, huzurla dolar.

Efendimiz (a.s) küçükten büyüğe bütün insanlarla ilişkilerimizin hangi duygular üzerine kurulması gerektiğini bize göstermiş ve şöyle buyurmuştur: “*Ey Enes! Yaşlılara saygı göster, küçüklere de şefkat et ki, cennette bana arkadaş olasın.*” (Beyhakî, *Şuab*, VII, 458)

Efendimizin sünnetinde bir çocuk sahibi olmak o kadar şükredilecek bir olaydır ki bunun için akika denilen bir kurban kesilir. Çocuk Allah’ın bize gönderdiği bir emanettir ve geldiği makama yakışır şekilde karşılanıp, davranılmayı hak eder. Bu emanet hanelerin rızkının artmasına vesiledir. Hayatlarımızı neşe ile doldurur.

İnsan yavrusu diğer, bütün canlıların aksine, ömür boyu ailesinin yakın ilişkisine muhtaçtır. Başlangıçta yoğun bir bakım, sonrasında ilgi ve destek olarak devam eden bu şefkatli bağ, yaşımız kaç olursa olsun mutluluğumuzun olmazsa olmaz şartıdır. Lakin küçük yaştaki çocukların, bir denge içinde olmak kaydıyla, sevgi ve merhamete duydukları ihtiyaç; havaya ve suya duydukları ihtiyaç gibidir. Psikoloji alanında yapılan çalışmalar küçüklüğünde bu duygusal ihtiyaçları karşılanmamış olanların ileri yaşlarda suça eğilimli olduklarını ortaya koymaktadır. Adeta kişi, kendisine sevgi ve merhamet göstermeyen, tersine zarar veren dünyadan intikamını almaktadır.

Sevgi ve saygıyı yerli yerinde kullanabilen irfan sahiplerinden olabilmek için, Aziz Mahmut Hüdayi’nin sözleriyle Allah’ın yardımına sığınalım:

*Olmayıcak senden kerem,
Yol varamaz bir kadem.
Budur sözümüz dem-be-dem,
Rabbim meded, Mevla’m meded.*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ

“İşte biz, bu temsilleri insanlar için getiriyoruz; fakat onları ancak bilenler düşünüp anlayabilir.”

Ankebut 29/43.

Ayete geçen “âlimûn” kelimesi ilâhî hakikatleri anlama yetenek ve birikimine sahip olan; kendilerine okunanlarla gözlemledikleri şeyler üzerinde düşünerek doğru sonuçlar çıkaran inançlı ve kavrayışlı zihinleri ifade etmektedir (Şevkânî, IV, 235). Bu ve benzeri ayetlerin sonunda geçen ilim ve akıl kavramlarıyla insanın zihinsel yeteneklerine vurgu yapılmakla, dünya işlerinde olduğu gibi, dinî konularda da bu yeteneklerin önemine dikkat çekilmektedir.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

أَنْزَلُوا النَّاسَ مَنَازِلَهُمْ

“İnsanlara mevki, makam ve seviyelerine göre muamele ediniz”

Ebü Davûd, Edeb, 20.

Dinimize göre insanlar mevki, makam ve unvanlarına, ırk ve renklerine, cinsiyetlerine bakılmaksızın Allah ve ilahî kanunlar karşısında eşittirler. Ancak beşeri ilişkilerde, her insanın sosyal durumuna göre muamele görmesi de hakkıdır. Bir âlime cahil gibi, bir büyüğe küçük gibi, bir yöneticiye sade vatandaş gibi davranmak doğru olmamasının yanında hakaret bile sayılır. Her insan toplumdaki yer ve mevkiine uygun şekilde muamele görmek ister. Bu onun tabii hakkıdır. Böylesi bir tavır, ayrımcılık ve iltimas değil, insanları seviyelerine göre değerlendirmektir ve hadisimizin tavsiyesine uygundur. Birbirlerinin haklarına, toplumdaki yerlerine riayet eden, hak bilir ve saygılı fertlerden oluşan toplumlar her şeyden önce mutlu toplumlardır. Onlar her açıdan ilerlemeye adaydırlar. Hadisimizin bize gösterdiği yol ve hedef budur.

BEŞERİ İLİŞKİLER

“Halilullah” sıfatına mazhar olmuş Hz. İbrahim misafiri çok seven ve misafirsiz yemeğe oturmayan ve misafire Rabbinin emaneti bilinciyle yaklaşan bir peygamberdi. Hatta misafir gelmezse, evinin önüne oturup beklerdi. Bir gün yemeğe oturmak için Rabbinden bir misafir lütfetmesini beklerken ateşe tapan Mecûsi bir adam çıkageldi. İbrahim peygamberin yanına varıp kendisine misafir olmak istediğini söyledi. Hz. İbrahim adama dedi ki:

“-Gel Allah’a iman et de seni misafirim kabul edeyim.” Adam Allah’a iman etmeyi kabul etmeyince, İbrahim (a.s) da onu misafirliğe kabul etmedi. Nihayet Mecûsi oradan çekip gitti. Bunun üzerine Rabbinden İbrahim (a.s)’a nida geldi:

“Ya İbrahim! O kulum bana iman etmediği halde ben yetmiş senedir ona rızık veriyorum. İman etmediği için rızıkını hiçbir zaman kesmedim. Sen hemen onun imansızlığını yüzüne vurdun ve onu misafirliğe bile kabul etmedin.” Hz. İbrahim hemen Mecûsi’nin peşinden gitti, onu aramaya başladı. Nihayet buldu ve: “Gel ne olur bana misafir ol” diye yalvardı. Mecûsi: “Daha önce beni iman etmediğim için misafir etmemiştin. Şimdi ise çağırıyorsun. Bunun sebebi nedir?” diye sorunca Hz. İbrahim:

“-Allah Teâlâ, seni misafir etmediğim için beni ikaz etti” dedi. Bunun üzerine, Mecûsi:

“Bu ne yüce Rab ki, kendine iman etmeyen benim gibi bir kimse için peygamberini ikaz ediyor” diyerek derhal iman etti.

*Bu sekiz şeydir bela-yı ehl-i dünya bil yakîn
Hırs u şehvet fahr u zînet lu’b u gaflet kibr ü kin*

İyi bil ki bu sekiz şey dünya ehlinin belasıdır:

Aç gözlülük, şehvet, övünme, süs, eğlence, gaflet, kibir ve kin.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا

“Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti.”

İsra 17/23.

Ayette Allah’a kullukla ana babaya iyilik yan yana anılmıştır. Bu insana verilmiş önemli bir görevdir. Diğer bazı ayet ve hadislerde de Allah’a kulluk ile ana babaya iyilik yan yana zikredilmektedir. Hz. Peygamber de en faziletli amelleri, “vaktinde kılınan namaz, anne babaya iyilik ve Allah yolunda cihad” şeklinde sıralamıştır (*Buhârî, Edeb, I*). Ayet ve hadislerde Allah’a itaatle ana babaya iyilik yapmanın yan yana zikredilmesinin sebeplerini şöyle sıralayabiliriz: İnsanın maddi ve manevi gelişmesi için en değerli katkı, Allah’ın nimetlerinden sonra ana babanın fedakârlıklarıdır. Allah nimetlerini karşılıksız verdiği gibi ana baba da çocuklarının ihtiyaçlarını hiçbir karşılık beklemeden yerine getirirler (*DİA, III, 103-105*).

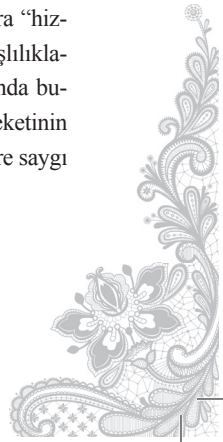
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَا أَكْرَمَ شَابٌّ شَيْخًا لِّسِنَّهِ إِلَّا قَيِّضَ اللَّهُ لَهُ مَنْ يُكْرِمُهُ عِنْدَ سِنِّهِ

“Allah Teâlâ, yaşımdan ötürü bir ihtiyara saygı gösteren gence, yaşlılığında hizmet edecek kimseler lütfeder.”

Tirmizî, Birr, 75.

Bilinen bir gerçektir ki, bugün yaşlı olan dün genç idi. Bugün genç olan da yarın yaşlanacaktır. Toplumda nesiller boyu bir saygı geleneğinin yaşatılması, herkesin bir önceki nesle mensup insanlara, sırf büyük olmaları sebebiyle hürmetkâr davranmalarına bağlıdır. Saygı beklenmez, kazanılır. Başkalarına hürmette kusur etmeyen, hürmet görür. Zira “hizmet eden, hizmet görür” denilmiştir. Hadisimiz, yaşlı kullarına hürmet edenlere, yaşlılıklarında kendilerine hizmet edecek kimseler lütfetmek suretiyle Allah Teâlâ’nın ikramda bulunacağını bildirmektedir. Bunun anlamı, yaşlılara saygı gösteren gençlerin bu hareketinin karşılıksız kalmayacağıdır. Ayrıca hadisi yorumlayan bazı âlimler, hadiste yaşlı kişilere saygı gösterenlerin uzun ömürlü olacaklarına da işaret edildiğini söylemişlerdir.

YAŞLILARLA İLİŞKİLERİMİZ

İnsanın yaşlılık zamanlarında gençliğe hasret ve pişmanlıklarla mı, yoksa şükür ve minnetle mi dolu olacağı gençlik çağlarını nasıl geçirdiğine bağlıdır. Etrafındaki gençlere “Ah ben senin yaşında olacaktım ki...” şeklinde başlayan cümleler kurmak için insanın gençlik ve yetişkinlik dönemlerini Efendimizin hadislerinde işaret buyurduğu gibi ganimet bilerek değerlendirmiş olması gerekir. Bu şekilde verimli ve hayırlı bir ömür sürmüş olanlar “ihtiyar” kelimesinin ifade ettiği “seçkin ve tecrübeli” kişi olurlar. Etraflarındaki herkes onlara danışır. Bu sayede yaşlılıklarında dahi faydalı olmaya devam ederler. Efendimiz yaşlıların, buldukları ortamlar için rahmet vesilesi olduklarını söylemiş ve şöyle buyurmuştur: “*Beli bükülmüş ihtiyarlar, süt emen bebekler ve otlayan hayvanlar olmasa idi, üzerinize azap yağardı.*”

Efendimiz çeşitli hadislerinde ömrün sonunda düşkün ve muhtaç duruma düşmekten Allah’a sığınmış ve bu durumdaki yaşlılara saygı göstermenin gerekliliğini reddedenler için de “*Küçüğümüze merhamet etmeyen ve büyüğümüzün saygınlığını kabul etmeyen bizden değildir*” buyurmuştur. Hürmetsizlik neticesinde insan büyüklerinin tevaccühünü, akranlarının ise saygısını kaybeder. Küçük ve zayıfların da azim ve ümidini yitirmelerine sebep olur. Kısaca, kazananlar hep saygı ve hürmet sâyesinde kazanmış, kaybedenler de saygısızlık ve kibirleri yüzünden kaybetmişlerdir. Büyüklere gösterilecek saygının kişiye daha bu dünyada iken kazandıracığını Efendimiz şöyle müjdeler: “*Allah Teâlâ, yaşından ötürü bir ihtiyara saygı gösteren gence, yaşlılığında hizmet edecek kimseler lütfeder.*”

Bu saygı ve hürmetin nasıl olması gerektiği hadislerde şöyle ifade edilmiştir: Herhangi bir yerde karşılaştıklarında küçükler büyüklere selam verip hatırlarını sormalıdır. Cemaatle namazda ön saf büyüklere bırakılmalıdır. Meclislerde, gönülden ve sevabına inanılarak, büyüklere yer verilmelidir. Bir ikram sırasında sağ taraf gözetilmek suretiyle büyükten başlanmalıdır. Büyüklerin konuşması lazım gelen hususlarda küçükler öne çıkmamalıdır.

Kullar içinde saygı ve hürmete en lâyık olanlar ise ana babadır. Efendimiz Rabbin rızasının ana babanın rızasına bağlı olduğunu; onları öfkelenendirmenin ise Rabbi öfkelenirdiğini bildirmiş, yaşlılık günlerinde onları bakıma muhtaç bir halde terk edene ise “*Burnu yerde sürünsün!*” diye beddua etmiştir. (*Hadislerle İslam*)

Ömrün hızla geçip sıranın bize geleceğini hatırlatan Yunus’a kulak verelim:

*Bu dünyaya gelen kişi / âhir yine gitse gerek
Misafirdir vatanına / bir gün sefer etse gerek*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“Onlardan önce bu yurda yerleşmiş ve gönülden inanmış olanlar, kendilerine göç edip gelenleri severler, onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar; ihtiyaç içinde olsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin bencilliğinden korunmayı başarsa işte kurtuluşa erecekler onlardır.”

Haşr 59/9.

Ayette, Hz. Peygamber'e ve onunla birlikte Medine'ye hicret eden muhacirlere kucak açmış, bütün imkânlarını onlarla paylaşmaktan mutluluk duymuş; hatta onları kendilerine tercih etmiş bulunan Ensar övülmektedir. Müslümanlara da daima sevgi ve saygıyla yad edilmesi gereken bu örnek nesle ait fotoğrafın en önemli ikinci karesini oluşturdukları hatırlatılmış olmaktadır. Ensar'ın bu örnek kişiliğinden söz edilirken “ihtiyaç içinde olsalar bile onları kendilerine tercih ederler” ifadesi kullanıldığından, İslam ahlakçıları burada geçen fiilden hareketle, cömertlik erdeminin özel bir türü olarak “başkasını kendisine tercih etme” anlamına gelen *isâr* terimini geliştirmişlerdir.

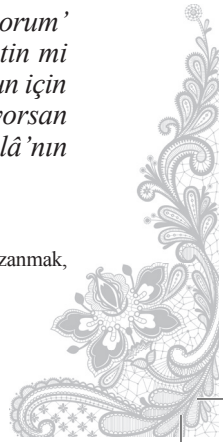
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

أَنَّ رَجُلًا زَارَ أَخًا لَهُ فِي قَرْيَةٍ أُخْرَى، فَأَرْصَدَ اللَّهُ لَهُ، عَلَىٰ مَدْرَجَتِهِ مَلَكًا فَلَمَّا أَتَىٰ عَلَيْهِ، قَالَ: أَيْنَ تَرِيدُ؟ قَالَ: أُرِيدُ أَخًا لِي فِي هَذِهِ الْقَرْيَةِ، قَالَ: هَلْ لَكَ عَلَيْهِ مِنْ نِعْمَةٍ تَرُوبُّهَا؟ قَالَ: لَا، غَيْرَ أَنِّي أَحْبَبْتُهُ فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، قَالَ: فَإِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكَ، بَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحْبَبَكَ كَمَا أَحْبَبْتَهُ فِيهِ

“Adamın biri, bir başka köydeki din kardeşini ziyaret etmek için yola çıktı. Allah Teâlâ, adamı gözetlemek için onun yolu üzerinde bir meleği görevlendirdi. Adam meleğin yanına gelince, melek: ‘Nereye gidiyorsun?’ dedi. Adam, ‘Şu (ileriki) köyde bir din kardeşim var, onu ziyarete gidiyorum’ cevabını verdi. Melek: ‘O adamdan elde etmek istediğin bir menfaatin mi var?’ dedi. Adam: ‘Yok hayır, ben onu sırf Allah rızası için severim, onun için ziyaretine gidiyorum’ dedi. Bunun üzerine melek: ‘Sen onu nasıl seviyorsan Allah da seni öylece seviyor. Ben, bu müjdeyi vermek için Allah Teâlâ’nun sana gönderdiği elçisiyim’ dedi.”

Müslim, Birr, 38.

Allah için sevmek, dostları Allah için ziyaret etmek büyük fazilettir. Allah'ın rızasını kazanmak, günlük işler ve beşeri ilişkilerle de mümkündür. Yeter ki niyet güzel olsun.

İNSANİ İLİŞKİLERDE İHLÂSLI OLMAK

Bir şeyi, başka hiçbir amaç gütmekten, sadece Rabbimizin rızasını kazanmak için yapmak anlamına gelen ihlâs kelimesi, insanlar arası ilişkilerin iyileşmesinde çok büyük bir öneme sahiptir. Çünkü ihlâslı insanlar karşlarındaki kişinin kendisine nasıl davrandığına bakmaksızın bütün dikkatini Allah'ın rızasına yöneltmiştir. Bir davranış -söz gelimi sana kötülük edene iyilik etmek- Allah'ın rızasını kazandırıyorrsa hiç düşünmeden onu yaparlar. Zaten Haris Muhasibi'nin tarifine göre ihlâs "insanlar tarafından takdir edilmediğinde rahatsız olmamak" demektir.

Rabbimiz Fussilet Suresi 34-36. ayetlerde bu yüce gönüllü insanlardan olmamızı istiyor ve bunun yolunu gösteriyor:

"İyilikle kötülük bir olmaz. Sen kötülüğe en güzel şekilde karşılık ver. Bir de bakarsın, aranızda düşmanlık bulunan kişi sanki candan bir dost oluvermiştir. Fakat buna ancak sabredenler erişir. Buna erişenler de büyük bir nasip sahibi olanlardır. Şeytan seni kışkırtacak olursa hemen Allah'a sığın. Çünkü O her şeyi duyan, her şeyi gerçek mahiyetiyle bilendir."

İnsanlarla ilişkilerini Rabbin rızasına göre düzenleyen kişi insanların kendisine yönelik tutumlarından neredeyse hiç etkilenmez. Bir konuda eğer Rabbin rızasına uygun şekilde davranmış, ama bu davranış insanlar tarafından eleştirilmişse bu eleştiri sebebiyle doğru yolundan vazgeçmediği gibi davranışlarını övgü almak üzere de yapmaz. İşte buna sağlam karakter diyoruz. Çevresinin elinde oyuncak haline gelmiş, esen rüzgâra göre yön değiştiren kişilerde bu sağlam duruş asla bulunmaz.

Allah rızasını kalbine bu derece güçlü bir şekilde yerleştirmiş olan kişi dostlarını seçerken de ister istemez buna göre hareket eder. Yani Allah'ı sevenleri ve Allah'ın sevdiğini sırf Allah için sever. Allah için sevmenin iki şartı vardır: Öncelikle Allah için seveceğimiz kişinin Allah'ın gazap ettiği yollara giden bir kişi olmaması icap eder. Yani Allah için ancak Allah yolunda olan sevilir. Mahlûkatın her birine peşinen duyduğumuz saygı ve hürmet bu sevgiden farklıdır. İkincisi; birini Allah için sevmek demek, ondan hiçbir karşılık bekleme demektir. Hatta Allah için sevdiğimiz kişi henüz tanışmadığımız biri veya geçmişte yaşamış bir sevgili kul dahi olabilir. Çünkü Allah için sevmenin bizim şahsımızla ilgisi yoktur. Necip Fazıl şu mısralarda tam da bunu dile getirir:

*Ellerime uzanan dudakları tepeyim
Allah diyen, gel seni ayağından öpeyim*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ

“Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah’a gönülden boyun eğerek namaza durun.”

Bakara 2/238.

Ayette, her türlü hayra, fazilete ve takvaya erebilmek için gerekli bulunan manevi eğitimin en önemli aracının namaz olduğuna işaret edilmiştir. Dinin direği, ibadetlerin başı olan namazın, müminin hayatıyla iç içe, vazgeçilemez, ihmal edilemez olması gerektiğine işaret edilmiştir. Müminler, en değerli varlıklarını nasıl koruyorlarsa, namazlarını da öyle koruyacak, yani eksiksiz, devamlı ve huşu ile kılacaklardır. Ayette geçen “*Namazın muhafazası*”; namazları vakitlerine ve rükünlerine/farz, vacip ve sünnetlerine riayet ederek kılmak; namazda “*kunût*” ise namazı huşu yâni; rabbinin huzurunda bulunma bilinci ile kılmak; “*es-salâtü l-vustâ*” orta namaz”, beş vakit namazdan biri olmakla birlikte daha ziyade ihtimam gösterilmesi istenen namazdır. Orta namaz konusundaki görüşler: a) Sabah namazıdır. b) İkinci namazıdır. c) Bütün namazlara önem verilsin, hiçbiri geçirilmesin diye belirlenmeden bırakılmıştır. Medine fukahasıyla onların hocaları olan bir kısım sahabeye göre orta namaz sabah namazıdır. Şevkânî orta namazın ikinci namazı (I, 281-284); İbn Âşûr da sabah namazı (II, 468) olduğunu savunmuştur.

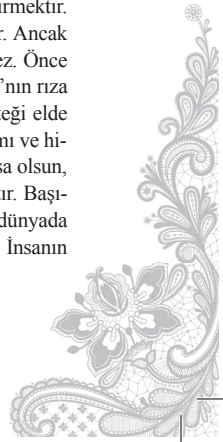
HADİS-İ ŞERİF MEALİ

إِنَّ اللَّهَ قَالَ: وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّىٰ أَحِبُّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ: كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْتَطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَإِنْ سَأَلَنِي لِأَعْطِيَنَّهُ، وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِي لِأَعِذَنَّهُ

Allah Teâlâ kutsi hadiste şöyle buyurdu: “Kulum kendisine farz kıldığım şeylerden, bence daha sevimli herhangi bir şeyle bana yakınlık kazanamaz. Kulum bana farzlara ilaveten işlediği; sürekli olarak devam ettiği nafile ibadetlerle yaklaşır; nihayet ben onu severim. Kulumu sevince de (adeta) ben onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum. Benden her ne isterse, onu mutlaka veririm; bana sığınursa, onu korurum.”

Buhari, Rikak, 38.

Allah’a yakın olmanın Allah katında en makbul yolu, Allah’ın emrettiği farzları yerine getirmektir. Kul, işleye geldiği farzlara ilave olarak yapacağı nafilelerle Allah’a yakınlıkta mesafe alabilir. Ancak farzları ihmal edip nafilelerle meşgul olmak, insanı kesinlikle böyle mutlu bir sonuca götürmez. Önce farzları sonra da nafileleri işlemeye devam eden Müslüman, devamlılığı neticesinde, Allah Teâlâ’nın rıza ve sevgisini kazandır. Allah Teâlâ bir kulunu sevince de artık o kul, en büyük ve yegâne desteği elde eder. Onun her işi düzgün olur. Tüm organları, görevlerini isabetle yerine getirir. Allah’ın yardımı ve hidayeti her işinde görülür. İstekleri yerine getirilir. Korunmayı dilerse, tehlikenin boyutu ne olursa olsun, Allah Teâlâ onu korur. Çünkü seven, sevdiğini yardımsız bırakmaz. İnsan, sorumlu bir varlıktır. Başboş ve gayesiz yaratılmıştır. Sadece şehvî arzularını tatmin ve midisini doyumak için bu dünyada bulunmamaktadır. Onu üstün kılan ve diğer varlıklardan ayıran temel özellik, kulluk bilincidir. İnsanın üstünlüğü, yaptığı ibadet, Rabbine yönelerek ettiği dualar ve niyazlarla olmaktadır.

NAMAZDA DEVAMLILIK

İnsan, kendisine lütfedilen hayat nimetinin hakkını ancak kullukla ödeyebilir. Ergenlik çağından ölünceye kadar, Allah tarafından kendisine emredilen bütün prensipleri yerine getirmek ve yasakladığı bütün kötülüklerden uzak durmak, insanın asli görevidir. İnsan hiçbir zaman Allah Teâlâ ile irtibatını kesmemeli, sürekli olarak O'na kulluk etmeli, O'nu hatırlamalı, O'na yönelmeli, O'na dua etmelidir. İnsanın Allah ile irtibatının devamlılığını sağlayan ibadet, namazdır.

Namaz, Allah ile kul arasında bir rabitadır. Namazın bu özelliği ve güzelliği, hiçbir ibadette yoktur. Namaz, imanı güçlendiren, koruyan ve zenginleştiren bir ibadettir. Amellerin sürekliliğini sağlayan namazdır. İnsanı Allah ile buluşturan ve konuşturan namaz, kurtuluşumuzun en önemli vesilesidir. Kâinata en yüksek hakikat imandır. İmandan sonra en yüksek hakikat ise namazdır.

Allah Teâlâ, müminlerden namaz ve sabırla kendisinden yardım istemelerini emretmiştir (Bakara 2/153.) Yine namaz ve sabrın ancak, Allah'a derin saygı duyanlara ağır gelmeyeceği buyurulmuştur (Bakara, 2/45).

Kur'an-ı Kerim, müminlerin özelliklerinden bahsederken onların, namazlarını devamlı kıldıklarını şöyle ifade eder: *“Onlar namazlarında devamlıdır.”* (Meâric 70/23). Özellikle farz namazları hiç aksatmadan kılmak, müminin vazgeçilmez özelliğidir. Farzların eksikliklerini tamamlamaya vesile olan sünnetleri de ihmal etmezler. Mümin namazla dopdolu bir hayatın sahibidir. Müminler namaza üşenerek gelenler (bk. Tevbe, 9/54), üşenerek namaz kılanlar (bk. Nisâ, 4/142) gibi davranmaz. Namaz konusunda onun hayat çizgisinde ara vermek, savsaklamak, tehir etmek, tembel ve atıl davranmak yoktur. İşte namazlarda devamlı olmanın gereği budur. Bu vasıfla övülen müminler, ruhlarını teslim edinceye kadar fasılasız namazlarını devam ettirirler ve asla bu hususta zafiyet göstermezler.

Hz. Âişe'ye “Resûlullah (a.s.)'in ameli nasıldı? Günlerden birine tahsis ettiği bir şey olur muydu diye soruldu?” Bunun üzerine Hz. Âişe şu cevabı verdi: *“Hayır! O'nun ameli devamlıydı. Resûlullah (a.s.)'in güç yetirdiği şeye, sizin hanginiz güç yetirebilir ki.”* (Buharî, Savm, 64). Yine Hz. Âişe (r.a) *“Resûlullah'ın en sevdiği ibadet, sahibinin devamlı olarak yaptığı ibadettir”* demiştir. (Buharî, İman, 32; Savm, 52). Müminler, farz namazlarını yerine getirmenin yanında sünnetlere ve tatavvû denilen nafile ibadetlere de devam etmeli ve kulluk görevinin sürekli ve kesintisiz olduğunun bilinci ile hareket etmelidirler.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَقَيُّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّئُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ

“Biz onlara öyle arkadaşlar musallat ettik ki, bunlar yaptıkları ve yapacakları ne varsa hepsini onlara süslü/hoş gösterdiler.”

Fussilet 41/25.

Ayette bahsi geçen bu arkadaşlar, insanın ya dışında veya içinde olabilir. Dışındakiler “küfür davetçileri ve öncüleri” olan insanlar, içindekiler ise kişiye vesveseler veren, onu günah ve kötülöklere, haksızlıklara kışkırtan şeytanlardır (*İbn Âşûr, XXIV, 274*). Sözü edilen arkadaşlar, onlara içinde yaşadıkları dünya işlerini, onun bayağı zevklerini çekici gösterdiler; onları tamamen dünyaya bağlayarak günah ve isyanlara boğulmalarını sağladılar; buna ilave olarak dünya hayatının ötesiyle yani ahiretle ilgili de onları aldattılar.

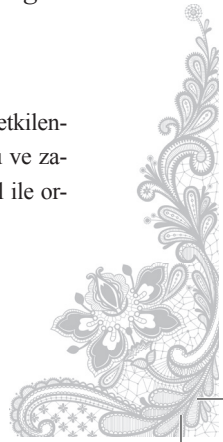
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ، وَالْجَلِيسِ السَّوِّءِ، كَحَامِلِ الْمِسْكِ، وَنَافِخِ الْكَيْرِ، فَحَامِلُ الْمِسْكِ: إِمَّا أَنْ يُحْذِيكَ، وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً، وَنَافِخِ الْكَيْرِ: إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ رِيحًا خَبِيثَةً

“İyi ve kötü arkadaşın hali, güzel koku satanla körük çekenin haline benzer: Misk satan, ya sana güzel kokusundan bir miktar hediyeye verir ya sen satın alırsın ya da hiç değilse onunla beraber olduğun sürece güzel koku koklamış olursun. Körük çeken kimse ise ya elbiseni yakar ya da en azından körüğün kötü kokusundan rahatsız olursun.”

Buharî, Zebâih, 31, Büyû’, 38; Müslim, Birr, 146.

İnsanın, düşüp kalktığı kimselerden, gezip dolaştığı yerlerden yani çevresinden etkilenmemesi mümkün değildir. Efendimiz burada hayır ve fazilet sahipleriyle veya kötü ve zararlı kimselerle yakın ilişkide olmanın insana nasıl tesir edeceğini görür bir misal ile ortaya koymak istemiştir.

Dini Bilgiler

SALİH KİŞİLERLE ARKADAŞLIK

Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de "Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve sadıklarla beraber olun" (Tevbe 9/119) buyurarak sırat-ı müstakimden ayrılmayanlarla insani ilişkiler kurmamızı istemektedir.

Şeyh Sadi: "Halkın, Kâbe örtüsüne yüz sürdüğünü ve onu öptüğünü görüyorsun. O ipek örtü, zahiren ipek böceğinin kozasından yapıldığı için şöhret ve itibar bulmadı. Lakin bir müddet, mukaddes Kâbe duvarında bulundu da, onun için aziz oldu." der.

Allah katında makbul bir varlığa yakınlık, cansız varlıklara bile bir kıymet kazandırmaktadır. Şüphesiz ki bu kaide, varlıkların en mütekâmili ve şerefli olan insanoğlu için, çok daha fazla geçerlidir.

Salih ve sadık insanlarla beraber olan bir kimse, istidadı nispetinde onların ruhaniyetinden feyz alır. Bunun tam tersi olarak muhabbet ve hayranlık duyulan facir ve fasık kimselerin beraberinde bulunan kişilere onların gafletlerinden az veya çok, fakat mutlaka menfi bir pay sirayet eder. Şeyh Sadi Şirazi, hallerdeki sirayetin, kişinin manevi hayatını nasıl değiştirebildiğini şu misalle izah eder:

"Ashab-ı Kehf'in köpeği Kutmîr, sadıklarla beraber olduğu için büyük bir şeref kazandı; namı Kur'an-ı Kerim'e geçti. Hazret-i Nuh ve Hazret-i Lut'un hanımları ise fasıklarla gönül birliği içinde olduklarından, cehennemde duçar oldular."

İnsanın ruhuna en çok tesir eden iki mühim şey vardır:

- 1- Boğazından geçen lokmanın helal olup olmadığı.
- 2- Beraber bulunduğu kimselerin manevi durumu.

Takva ehli büyükler haramların ve kerahetlerin işlendiği mekânların gölgesinde bile yürümeyi uygun görmemişlerdir. Zira haramlardan sakınmanın birinci kaidesi, onlara yaklaşmamaktır.

Peygamber Efendimiz (a.s) Veda Haccı'nda Mina ile Müzdelife arasındaki Muhassir Vadisi'nden hızlı olarak geçmişlerdi. Ashab hayretle: Ey Allah'ın Resülü! Ne hal oldu ki süratlendiniz?" diye sorunca Hazret-i Peygamber: "Cenab-ı Hak, bu mevkide Ebabel kuşlarını göndererek Ebrehe'nin fil ordusunu helak etmişti. O kahırdan bir hisse gelmesin diye hızlandırdım..." buyurdular.

Efendimiz (a.s) daha önce de, Semud Kavmi'nin helak edildiği bölgeden geçtikleri Tebuk Seferi dönüşünde aynı hassasiyeti göstermişti.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنَّ
يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِيهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

“İçinizden evli olmayanları, köle ve cariyeleriniz arasından da elverişli olanları evlendirin. Eğer onlar yoksulluk içinde iseler Allah lütfu ile onları ihtiyaçtan kurtarır; zengin kılar. Allah’ın hazinesi geniştir, O her şeyi bilmektedir.”

Nur 24/32.

Allah iffetin korunmasını emreder. İffeti korumanın yollarından birisi de evliliktir. Bu ayet evlenme çağına gelmiş veya evlendikten sonra dul kalmış insanları evlendirmeyi müminlere tavsiye etmektedir. Çünkü evlilik fitri bir ihtiyaçtır. Evlenmeyi geciktiren ya da engelleyen birtakım sebepler vardır. Bu sebeplerden biri de yoksulluktur. Allah Teâlâ kullarına şu gerçekleri hatırlatıp yoksullara yardım etmeye teşvik etmektedir: Yoksulluk gelip geçici olabilir, bugün yoksul olanlar Allah’ın lütfu ve kendilerinin de gayretiyle yarın ihtiyaçlarını karşılar duruma gelebilirler. Ayrıca servet sahipleri, evlilik çağı geldiği halde yoksulluk yüzünden evlenemeyen kimselere yardım vazifelerini yerine getirirlerse yoksulluk bir engel olmaktan çıkar.

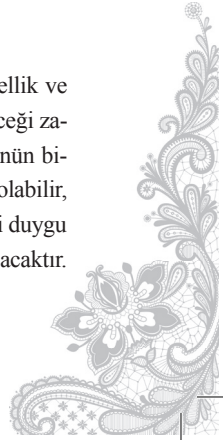
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

تَنْكِحُ الْمَرْأَةَ لِأَرْبَعٍ: لِمَالِهَا، وَلِحَسَبِهَا، وَلِجَمَالِهَا، وَلِدِينِهَا،
فَاطْفُرْ بِذَاتِ الدِّينِ تَرَبَّتْ يَدَاكَ

“Kadın dört sebepten biri için nikâhlanır: Malı, soyu, güzelliği ve dindarlığı. Sen (diğerlerini geç), dindar olanı seç. (Aksi halde) sıkıntıya düşersin.”

Buharî, Nikâh, 15, Müslim, Radâ, 53.

Aile kurulurken hemen her toplum kesiminde dikkate alınan mal, soy-sop, güzellik ve dindarlık gibi hususlar arasında, ilk üçünün sona ereceği, ya da geçerliliğini kaybedeceği zamanlar olabilir. Mal, biter ya da bir felâketle yok olup gider. Güzellik, geçicidir, günün birinde ortadan kalkar. Soy-sop, hasep-nesep bu da hiç akla gelmedik sıkıntılara vesile olabilir, eşler arasında huzursuzluğa yol açabilir. Tarafsız ve etraflıca düşünüldüğü zaman, dini duygu ve iman gücünün, yani dindarlığın, sürekli mutluluk ve saadet kaynağı olduğu anlaşılacaktır.

EVLİLİK

Peygamberimizin sütkardeşi olan Osman b. Maz'un dünyadan el etek çekmeye karar vermişti. Kendisini ibadete öyle adanmıştı ki, bakımlı bir hanım olan eşi Havle'yi bile gözü görmez olmuştu. Havle'nin dağınık ve mutsuz görünümü Peygamber (a.s)'ın dikkatini çekince Hz. Aişe'ye bunun sebebini sormuş, o da Osman b. Maz'un'un bütün günü oruçla ve bütün geceyi de namazla geçirmesinden dolayı Havle'nin eşi olmayan bir kadın gibi kendini bıraktığını anlatmıştı. Bunun üzerine Efendimiz Osman'ı yanına çağırarak “*Yoksa benim hayat tarzımdan yüz mü çevirdin?*” diye çıkıştıktan sonra inananları dengeli bir hayata çağırın şu cümleleri tekrarlamıştı: “*Ben hem uyurum, hem namaz kılarım. Bazen oruç tutarım, bazen de tutmam. Kadınlarla da evlenirim. Allah'tan kork ey Osman! Bilesin ki ailenin senin üzerinde hakkı var, misafirinin senin üzerinde hakkı var, vücudunun senin üzerinde hakkı var. Bazen oruç tut, bazen tutma. Biraz namaz kıl, biraz da uyu!*”

Resûlullah'ın getirdiği mesaj tabii ve fitri ihtiyaçların iffetli bir hayat çerçevesinde giderilmesi esası üzerine kurulmuştur. İlk insandan bugüne kadar bunun tek yolu, evlenip aile kurmak şeklinde olmuştur. Bu yüzden İslam'da evlenmek özendirilirken, Allah'a daha fazla ibadet ve kulluk etmek amacıyla bile olsa ömür boyu evlenmeyecek şekilde kendini hadımlaştırmak yasaklanmıştır. Dünya ile irtibatı kesip sadece ibadetle meşgul olmak demek olan ruhbanlık, önceki din mensuplarının icat edip de hakkını veremedikleri bir aşırılık olarak görülmüştür. Efendimiz “*Evlilik benim sünnetimdir. Kim benim sünnetime uygun davranmazsa benden değildir*” buyurmuş, kişinin evlendiğinde dininin yarısını korumuş olacağını haber vermiştir.

Günümüzde büyük bir toplumsal problem haline gelen gençlerin evlendirilmesi meselesi Kur'an'a göre sadece evlenecek kişinin kendine değil, bütün müminlerin üzerine yüklenmiş bir sorumluktur (Nur 24/32). Efendimiz, Yüce Allah'ın iffetini korumak için evlenene yardım edeceğini müjdelemiş, evlenilecek kişiyi seçerken de geçici heves ve zevklere değil, huy ve inanç güzelliğine bakmayı tavsiye ederek böyle yapanların berekete nail olacağını söylemiştir.

Peygamberin bize gösterdiği ölçülere sadakat gösterirken her şeyde olduğu gibi eşin ve evladın da en hayırlısını Allah'tan istemeliyiz. Şair ne kadar da güzel dile getirmiş:

Verirler: “Ben acizim, kudret senin!” dedikçe

Verenin şanı büyük, sen iste istedikçe!

AYET-İ KERİME VE MEALİ

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ
يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاةً
وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ

“Müminler, müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesin. Kim bunu yaparsa, artık onun Allah nezdinde hiçbir değeri yoktur. Ancak kâfirlerden gelebilecek bir tehlikeden sakınmanız başkadır. Allah, kendisine karşı gelmekten sizi sakındırıyor. Dönüş yalnız Allah’adır.”

Al-i İmran 3/28.

Müslümanların Müslüman olmayanlarla ilişkilerini düzenleyen bu ve benzeri ayetler ve Resûlullah’ın uygulamaları topluca değerlendirildiğinde, şu iki esas ortaya çıkmaktadır:

1. Hangi sebeple olursa olsun Müslümanın -kendi inançlarından taviz vererek- Müslüman olmayana inanç bakımından yakınlık duyması, onları bu anlamda dost edinmesi kendi imanını tehlikeye sokan bir durumdur.

2. İnançların zedelenmesine yol açacak bir tarzda olmaksızın, İslam’ın insana bakışını gösteren örnek davranışlar sergilemek, dünya hayatının düzen ve istikrarını sağlamak ve bu çerçevedeki yararlarını koruyup geliştirmek amacıyla Müslümanların gayr-i müslimlerle iyi ilişkiler içinde olması yasaklanmayı aksine özendirilmiştir. (*Kur’an Yolu 1,534-535*)

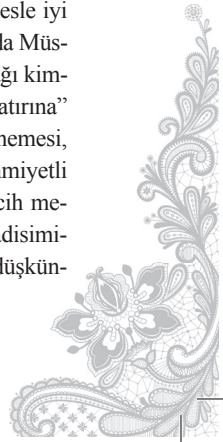
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

لَا تُصَاحِبْ إِلَّا مُؤْمِنًا

“Müminden başkasını dost tutma.”

Ebü Dâvûd, Edeb, 16; Tirmizî, Zühd, 56.

Hemen işaret edelim ki, dostluk, normal beşeri ilişkilerin ileri derecesidir. Herkesle iyi geçinme, mümkünse herkese faydalı olma Müslümanların görevleri arasındadır. Burada Müslümanların kendilerine dost edineceği yani daha yakın ve sıcak ilgisine mazhar kılacağı kimisenin olgun mümin olması tavsiye edilmektedir. Çünkü hemen her insanın “dost hatırına” yaptığı birçok şey bulunur. Dostun olgun mümin olması, kişinin yanlış yollara düşmemesi, ya da altından kalkamayacağı sorumluluklar yüklenmemesi bakımından pek ehemmiyetli bir husustur. Birlikte olmak, beraberce düşüp-kalkmak için arkadaş seçmek bir tercih meselesidir. Müslüman da tercihlerinde müminlere öncelik vermekle yükümlüdür. Hadisimizin öncelikli mesajının “Kâfir ve münafıklarla sıkı fıkı olmamak, onlarla sohbeye düşkün- lük göstermemek” olduğunu söyleyebiliriz.

Dini Bilgiler

KİŞİ SEVDİĞİ İLE BERABERDİR

Resûl-i Ekrem (a.s) şöyle buyurdu:

“İnsan ile ölümün misali, üç dostu olan bir kişiye benzer. O kişiye (ölüm geldiğinde) dostlarından birine şöyle sorar:

“Bana nasıl yardımcı olabilirsin? O dostu (bu suale şu cevabı verir):

-Ben senin malını muhafaza ediyorum. Ondan dilediğin kadar alabilirsin. Almayıp bıraktığın şeyler ise senin değildir.

O kişi ikinci dostuna:

-Sen bana nasıl yardımcı olabilirsin? diye sorar. O da:

-Ben, vefat ettiğinde (cenaze namazını kılar), kabre defneder, sonra da seni kendi haline bırakıp dönerim der.

Adam üçüncü dostuna:

-Sen bana nasıl yardımcı olabilirsin? diye sorar. O dostu:

-Nerede olursan ol, ben (daima) seninle beraberim! cevabını verir.

Peygamber (a.s) bu üç dostun durumunu şöyle açıklar:

“Birinci dostu, kişinin malıdır. Allah yolunda kullandığı, infak edip hayırlar yaptığı malı kişinin kendisindedir. İnfak etmeyip biriktirdiği ise kendi ölümünden sonra varislerinin eline geçeceğinden onun değildir.

İkinci dostu, kabilesi ve akrabalarıdır. Vefat ettiğinde gereken bütün vazifeleri yapar, sonra da onu defnedip yapayalnız bırakırlar.

Üçüncüsü ise amel-i salihleridir, o nereye girerse bu dostu da onunla birlikte girer.”

Efendi ile köle arasındaki şu hikâye hak ile dostluğun hakikatini çok güzel ifade eder:

Âdemoğullarından biri köle satın almıştı. Köle, takva sahibi bir mümin idi. Efendisi ile aralarında şu konuşma geçti:

Efendi: “Benim evimde neler yemek istersin?”

Köle: “Ne verirsen onu yerim.”

Efendi: “Ne giymek istersin?”

Köle: “Nasıl elbise giydirirsen onu giyerim.”

Efendi: “Evimin hangi odasında kalmak istersin?”

Köle: “Hangi odada kalmamı istersen orada kalırım.”

Efendi: “Evimin hangi işlerini yapmak istersin?”

Köle: “Hangi işleri yapmamı istersen onları yaparım.”

Bu son cevabın ardından efendi bir müddet tefekkürde dalmış ve gözlerinden süzülen yaşları silerken şöyle demiş:

“Keşke ben de Rabbime böyle kul olabilseydim.”

Hoştur bana Sen'den gelen,

Ya gonca gül yahut diken!

Ya hil'at ü yahut kefen

Kahrın da hoş, lütfün de hoş!

AYET-İ KERİME VE MEALİ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ
الْآخِرَةِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ

“Ey iman edenler! Kendilerine Allah’ın gazap ettiği bir kavmi dost edinmeyin. Zira onlar, kâfirlerin kabirdekilerin dirilmesinden ümit kestikleri gibi ahiretten ümit kesmişlerdir.”

Mümtehone 60/13.

Bu ayette Allah’a ve müminlere düşmanlık eden, bu yüzden Allah’ın da kendilerine gazap ettiği kimselerle dost olunmaması gereğine dikkat çekilmektedir. Kabirlerinde olan eski inkârcılar nasıl ki hayattayken peygamberleri yalanlamaları sebebiyle Allah’ın rahmetinden ve ahiret mutluluğundan ümitlerini kesmişler ise, Hz. Muhammed’in peygamberliğini inkâr ettikleri için Allah’ın gazabını hak eden kişiler de ahiretten ümidini kesmiştir.

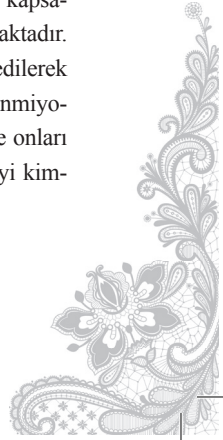
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

الرَّجُلُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ، فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ

“Kişi, dostunun yaşayışı üzeredir. O halde her biriniz dost edineceği kişiye dikkat etsin!”

Ebû Dâvûd, Edeb, 16; Tirmizî, Zühd, 45.

Dost seçimi, insanın en ciddi tercihlerinden biridir. Duygu, düşünce, zevk, tavır ve dünya görüşü olarak dostlar birbirlerini şu veya bu ölçüde mutlaka etkiler. Atalarımız da bu gerçeğe “Kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan” diyerek dikkat çekmişlerdir. Dostluğun, etkilenmeyi ve bu etkilenmenin sonuçta yaşayış biçimi ve din edinmeyi bile kapsadığı sosyal bir gerçek olunca, alınacak tedbir bir ölçüde kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Hadisimizde “O halde herkes, dost edineceği kişiye dikkat etsin!” şeklinde ifade edilerek bu ölçü belirlenmiş bulunmaktadır. “Ben falanca ile dostum ama ondan hiç etkilenmiyorum” gibi boş savunmalarla avunmak yerine insanın, beğendiği kişilere benzeme ve onları taklit etme eğilimine sahip olduğu gerçeğini göz önünde bulundurarak, dostlarını iyi kimselerden seçmeye özen göstermesi gerekir.

ARKADAŞ SEÇİMİ

İyi bir dost edinmek ve aynı şekilde iyi dost olabilmek hayattaki en önemli başarılarından biridir. Etkileri ve sonuçları itibarıyla hem dünya hem de ahiret hayatımızı etkileyen bu zor tercih dikkatli olmayı gerektirir.

Allah Resûlü (a.s) arkadaş seçiminin önemine binaen şöyle bir benzetmede bulunur: *“İyi arkadaşla kötü arkadaş misk taşıyan kimse ile körük üfüren kimse gibidir. Misk taşıyan ya sana onu ikram eder yahut sen ondan (miski) satın alırsın ya da ondan güzel bir koku duyarsın. Körük üfüren kimse ise ya elbiseni yakar ya da ondan kötü bir koku duyarsın!”* (Müslim, Birr, 146). Buna göre “iyi” yani hadisin Arapça metninde zikredildiği şekliyle “salih” arkadaş, dini ve ahlaki açıdan iyi davranışlara sahip, yaşantısıyla, ilmiyle, edebiyatıyla, takvasıyla örnek olan ve her hâlükârda çevresine faydası dokunan kimsedir. Tıpkı Sevgili Peygamberimiz tarafından kokuların en güzeli sayılan miski taşıyan kimse gibi. O, doğrudan miski ikram etmese ya da kendisinden misk satın alınmasa bile en azından etrafına yaydığı güzel kokuyla insanı etkiler.

Kötü arkadaş ise çirkin davranışları, günahta ısrar edişi, gıybet ve dedikodu gibi zemmedilen fiilleriyle etrafına her bakımdan zararı dokunan kimsedir. Tıpkı körük çeken kişi gibi... O, körüğe her üfleğinde etrafa saçtığı kıvılcımlarla yanında bulunan kimsenin ya elbisesini yakar veya üzerine demir ve kömürün kötü kokusu siner. Kötü arkadaş, hem bu dünyada hem de ahirette neden olacağı zararla şüphesiz pişmanlık vesilesi olacaktır.

Hz. Peygamber’in iyi arkadaş ve kötü arkadaşla ilgili yaptığı bu benzetme, arkadaş seçiminde dikkatli olunması gerektiğine dair bir başka tavsiyesi olan *“Kişi dostunun dini üzeredir. Bu yüzden her biriniz, kiminle dostluk ettiğine dikkat etsin.”* (Ebu Davud, Edeb, 16; Tirmizi, Zühd, 45) hadisinin daha somut ve akılda kalıcı ifadesidir.

Karacaoğlan kötü ile arkadaş olmanın insanı ne duruma sokacağını ne güzel özetlemiştir:

*Alçaklarda otur, gözet kendini
Katî yükseklere uçucu olma
Seni meclislerde hacil düşürür
Kötülerle konup göçücü olma*

Hacil düşmek: Utanmak.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ
إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ

“Ey İman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Siz onlara sevgi gösteriyorsunuz. Hâlbuki onlar size gelen hakkı inkâr ettiler.”

Mümtetine 60/1.

Bu ve devamındaki ayetler, Hatip b. Ebû Beltea (r.a.)'ın, Mekke'deki yakınlarının güvenliklerini sağlamak amacıyla Hz. Peygamber'in Mekke fethi ile ilgili verdiği gizli bir bilgiyi Mekke müşriklerine sızdırmaya teşebbüs etmesi hadisesi anlatılmakta ve bu ayetler ışığında müminler, değerler sıralamasına riayet hususunda uyarılmaktadır. Düşman tarafında kişinin en yakınları bulunsa bile onlarla, Allah'a ve Resûlüne iman ve bağlılık ilkesiyle bağdaşmayan, emanete hıyanet niteliği taşıyan ve Müslümanların güvenliğini ihlâl eden ilişkiler kurulamayacağı hatırlatılmaktadır.

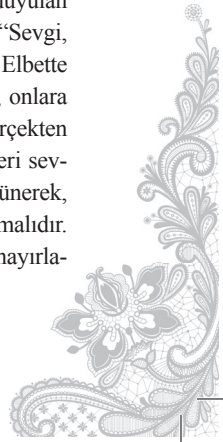
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ
اللَّهِ كَيْفَ تَرَى فِي رَجُلٍ أَحَبَّ قَوْمًا وَلَمَّا يَلْحَقْ بِهِمْ؟ قَالَ رَسُولُ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ»

Peygamberimiz (a.s.)'e bir adam gelerek “Ey Allah'ın Resûlü, bir topluluğu seven fakat onların işlediği amelleri işleyemeyen bir insan hakkında ne buyurursunuz” diye sordu. Allah Resûlü de: “Kişi, sevdiği ile beraberdir” buyurdu.

Buhârî, Edeb, 96; Müslim, Birr, 165.

Hadisimiz beraberlik için aynı seviyeyi paylaşmanın ya da aynı şeyleri yapmanın şart olmadığını, iyiliklerinden dolayı sevilen insanlarla beraber olabilmek için onlara duyulan sevginin yeteceğini müjdelemektedir. Çünkü niyet çoğu kere amelden önde gelir. “Sevgi, itaat ve sevilenin yaptıklarını yapmayı gerektirmez mi?” diye akla soru gelebilir. Elbette insan, sevdiği kimseleri üzme istemez, onların emirlerini yerine getirmeye çalışır, onlara itaatten zevk alır. Ama bütün bunların yeterince yapılmadığı hallerde bile eğer gerçekten “sevgi” varsa, sırf o sevgi, kişiyi sevdikleriyle buluşturabilir. Yani bir anlamda iyileri sevmek, insanı pişman etmez. O halde “Amelim az, durumum iyi değil” şeklinde düşünerek, insan sevdiği iyi kişiler, fazilet ve hayır sahipleriyle beraber olmaktan uzak kalmamalıdır. Onların meclislerine devam etmeli, ziyaretlerine gitmelidir. Zira salihlerle sohbet, hayırları doğmasına vesiledir.

DOSTLUK

Hazret-i Mevlana, hakiki muhabbet ve dostluğun, dosttan gelen eza ve cefayı dahi hoş karşılamakla, ona rıza ve teslimiyet göstermekle mümkün olduğunu şöyle hikâye eder: “Bir efendiye ziyarete gelen yakın dostları hediye olarak kavun getirmişlerdi. O da sevdiği, gönüldaşı, sadık hizmetkârı Lokman’ı çağırttı.

Lokman gelince kavundan bir dilim kesip, ikram etti. Lokman o dilimi sanki bal gibi, şeker gibi yedi. Öyle hoşlanarak öyle zevkle yemişti ki, onu görenlerin de iştahları kabarıyordu. Efendisi ona ikinci bir dilim daha verdi. Zira efendisi, Lokman’ın duyduğu bu lezzet karşısında huzur buluyordu. Derken kavundan son bir dilim kalınca efendisi:

“Bunu ben yiyeyim de ne kadar tatlı bir kavun olduğunu anlayayım.” dedi.

Efendisi o dilimi yer yemez, kavunun acılığında ağzını bir ateş kapladı. Kavunun acılığında kendinden geçti. Ondan sonra Lokman’a:

“Ey benim canım hizmetkârım! Böyle bir zehri nasıl oldu da tatlı tatlı yedin? Böyle bir kahrı nasıl oldu da lütuf saydın? Bu ne sabırdır? Kim bilir şimdiye kadar ne acılara katlandın ve sabrettin? Neden bir şey söylemedin? Beni mazur görün, şimdi yiyemem, demedin?” diye sordu.

Lokman dedi ki:

“Ben, siz efendimizin elinden maddeten ve manen o kadar nadide gıdalar aldım ki, size bunlar için mukabelede bulunamadığımdan dolayı utanç içindeyim. Elinizle sunduğunuz bir şeye “bu acıdır, yenilemez” nasıl diyebilirim? Hem sizin elinizden gelen her acı bana tatlı gelir. Çünkü bedenimin bütün cüzleri sizin nimetlerinizle perverde olmuştur.”

Sonra Lokman heyecan ve muhabbet dolu sözlerle içini dökmeye şöyle devam etti:

“Efendim! Sizden gelen bir acıdan feryad edersem, başıma yüzlerce defa toprak saçılınsın. Muhabbetten acılar tatlılaşır, muhabbet yüzünden bakırlar altın olur. Muhabbetten dermansız dertler şifa bulur. Muhabbetten ölümler dirilir. Muhabbetten zindanlar gül bahçelerine döner. Muhabbet yüzünden karanlık evler aydınlanır, nurlanır. Muhabbet yüzünden nar, nur olur. Muhabbet yüzünden çirkin bile huri kesilir. Muhabbetten kederler, üzüntüler neşe olur, sevinç olur. Muhabbet yüzünden, yoldan çıkaran, yol kesen, yol gösterici ve saadet rehberi olur. Muhabbet yüzünden hastalık, sıhhat ve afiyete çevrilir. Muhabbetten kahr rahmet olur.”

Muhabbetten Muhammed oldu hâsıl.

Muhammedsiz muhabbetten ne hâsıl?

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنْ
الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا

“Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık.”

İsra 17/70.

Bu ayet insanı dünyada Allah'ın lütfuna en çok mazhar olmuş, en seçkin, en değerli varlık olarak göstermektedir. Tefsirlerde insana seçkinlik kazandıran özellikler: akıl, zekâ, temyiz, düşünme, yazma ve okuma gibi melekelerden başlayarak çeşitli psikolojik ve fizyolojik özelliklere, estetik zevklere, ahlâkî yatkınlıklara, canlı ve cansız varlıklar üzerinde tasarruf yetkisine, ekonomik faaliyetlerde bulunma özelliğine, şehirler ve uygarlıklar kurma kabiliyetine kadar birçok meziyete sahip olmak şeklinde açıklanmaktadır.

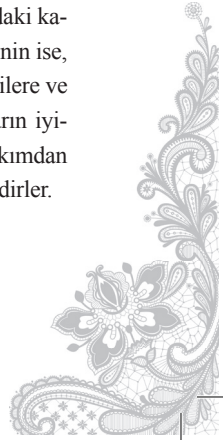
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

النَّاسُ مَعَادِنٌ كَمَعَادِنِ الْفِضَّةِ وَالذَّهَبِ

“İnsanlar, altın ve gümüş madenleri gibidir.”

Müslim, Birr, 159, 160.

İnsanların fitraten işlenmeye müsait muhtelif kıratda maden yataklarına benzetilmesi, onların iyi huy ve güzel ahlâk bakımından farklı seviyelerde olduklarını göstermektedir. Soy sop olarak da insanlar değişik kabilelerden gelmekte, farklı kabiliyet ve ahlaki değerlere sahip bulunmaktadırlar. Aslında insanların madenlere benzetilmesinden maksat, onlardaki kabiliyetlerin farklılığına, kimilerinin bu açıdan fazla bir şey ifade etmediğine, kimilerinin ise, eğitim-öğretimle yani işlenmekle daha da gelişeceklerine işaret etmektir.” O halde iyilere ve iyiliklere meyilli kimselerin adedini eğitim ve öğretim yoluyla arttırmak, toplumların iyiliği ve mutluluğu açısından önem arz etmektedir. Müslümanlar da kendilerini bu bakımdan kontrol etmeli, içlerindeki meyil ve arzuları güzelliklere ve iyiliklere yönlendirmelidirler.

İNSAN TABİATI: FITRAT

Sünen-i Beyhakî’de geçen bir hadise göre insanlar madenler gibi farklı özelliklerde yaratılmıştır ve yaratılışımız –yine madenler gibi- iyi ve kötü birçok hasleti potansiyel olarak içinde barındırır. Aynı hadiste Efendimiz kötü edep ve terbiyenin aynen kötü genler gibi insanda yerleşik hale gelebileceğini de söyler.

Hadiste insanların madenlere benzetilmesi aynı zamanda işlenmeyen cevherlerin işe yaramayacağına işaret etmesi bakımından da anlamlıdır. İyi maden cevherlerini meydana çıkarmak için nasıl bir gayret lazımsa insanda gizli olan güzel ahlak cevherlerini yakalayıp ortaya çıkarmak, geliştirip kalıcı hale getirmek için de öyle çalışmak gerekir. Dolayısıyla bu hadis insan karakterinde asaletin yanında milli, ahlaki ve kültürel terbiyenin büyük rolünü hatırlatmaktadır.

Efendimizin bildirdiğine göre her insan bir istidad ve kabiliyete uygun halde yaratılmıştır. O kapasiteye uyan davranışlar ve meslekler o kişiye kolay gelir; uymayanlar zor gelir. Bu nedenle bilhassa meslek seçiminde ana baba ve öğretmenlere çok iş düşmektedir. Çocuğun yaratılış özelliklerini dikkate almadan onu bir mesleğe zorlamak hayat boyu huzursuzluk ve başarısızlık sebebidir. Aynı zamanda korkunç bir insan israfıdır.

Kuşkusuz meslek ve diğer meşgalelerden farklı olarak, güzel ahlak her yaratılıştaki insan için ulaşılabilecek olan bir hedeftir. Efendimiz *İbn Mace*’de geçen bir hadisinde müminlerin en faziletlisinin ahlakı en güzel olanı olduğunu belirtir. İslam ahlakçıları da huyların en şerefli ve değerli olanının başlıca on tane olduğunu söylemişlerdir. Hayatın cilvesi şudur ki bu huylar bazen bir adamda bulunur, oğlunda bulunmaz; kölede bulunur, efendide bulunmaz. Allah bunları ebedi saadetini dilediği kimselerde bir araya toplamıştır. Bu on haslet şunlardır:

- 1- Doğru sözlülük,
- 2- Savaş ve sıkıntı zamanlarında sebat ve sadakat,
- 3- İsteyene vermek,
- 4- İyiliğe iyilikle mukabele etmek,
- 5- Kendisine emanet edilen mal ve mevkilerin hakkını vermek,
- 6- Akraba ile iyi geçinmek,
- 7- Komşuluk hakkını gözetmek,
- 8- Arkadaş ve dostların hukukuna riayet etmek,
- 9- Misafire ikram etmek,
- 10- Hayâ ve utanma duygusuna sahip olmaktır.

Şairin de işaret ettiği gibi sonuncu haslet bütün ahlaki meziyetlerin başıdır.

Edeb bir tâc imiş nûr-i Hudâ’dan

Giy ol tâcı emîn ol her belâdan.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ
فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

“Kullarım, sana Beni sorarlarsa, Ben onlara pek yakınım. Bana dua edinince, dua edenin duasına cevap/karşılık veririm. Öyleyse onlar da Benim davetime uysunlar ve Bana iman etsinler ki, doğru yolu bulabilsinler.”

Bakara 2/186.

İbadetin bir şekli ve çeşidi de duadır. Kulun rabbi ile en yakın ve sıcak ilişkisi namazda secde halinde ve içten gelerek yapılan dua ve niyaz halinde kurulan ilişkidir. Allah'ın çağrısına kulak veren, O'nun dinine giren bir kimse bu ilişki ile üç önemli kazanç elde etmektedir:

1- O'nun yakınlığını bilmek ve yaşamak, 2- Doğru düşünme, doğru yerde ve konumda olma imkânını elde etmek, 3- O'ndan istediğini duası ile almak.

Şu iki hadis, dua edenin her insanın duasına nasıl icabet olunacağını anlamamıza yardımcı olmaktadır: “Acele etmedikçe her birinizin duası kabul edilir. Bu sebeple acelecilik yüzünden insan, dua ettim de kabul olunmadı der”; “Hiçbir dua eden yoktur ki, şu üç sonuç arasında olmasın: “Ya istediği hemen verilir ya lehine ertelenip saklanır yahut da dua bir günahına kefaret olur” (Muvatta', Kur'an, 29, 36).

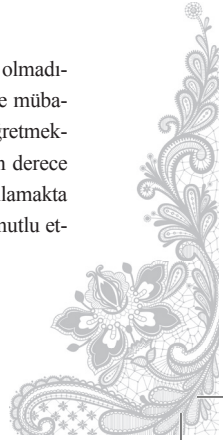
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: اسْتَأْذَنْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فِي الْعُمْرَةِ، فَأَذِنَ لِي، وَقَالَ: «لَا تَنْسَنَا يَا أَخِي مِنْ دُعَائِكَ» فَقَالَ
كَلِمَةً مَا يَسُرُّنِي أَنَّ لِي بِهَا الدُّنْيَا

H. Ömer: “Peygamberimiz (a.s.)’den umre yapmak için izin istedim, verdi ve: ‘Sevgili kardeşim, bizi de duadan unutmama!’ buyurdu. Bu sözüyle H. Peygamber bana öyle bir şey söylemiş oldu ki, benim için dünyaya bedeldir” demiştir.

Ebû Dâvûd, Vitr, 23; Tirmizî, Daavât, 109.

H. Peygamber (a.s.)’in, H. Ömer de olsa herhangi bir sahâbeden dua istemeye ihtiyacı olmadığı unutmamak gerekir. Ancak o, hayır ve fazilet sahibi olduğu bilinen insanlardan, özellikle mübarek yer ve makamlarda bulunacak kimselerden dua istemenin gerektiğini ümmetine bizzat öğretmektedir. Öte yandan H. Peygamber’in “Bizi de duadan ortak et” buyurması H. Ömer için son derece büyük bir iltifat ve duasının makbul olacağı yönünde büyük bir müjdedir. O da zaten bunu anlamakta hiç gecikmemiş ve “H. Peygamber’in bu sözünün kendisini mutlu ettiği kadar hiçbir şeyin mutlu etmeyeceğini, bu sözün kendisi için dünyalara bedel olduğunu” söylemiştir.

DUA

Sözlük anlamı ile dua “çağırarak, seslenmek, istemek, yardım talep etmek” demektir. Dini bir terim olarak dua ise, insanın bütün benliğiyle Allah’a yönelerek maddi ve manevi isteklerini O’na arz etmesi demektir. Temeli, insanın Allah’a halini arz etmesi ve O’na niyazda bulunması olduğuna göre dua, Allah ile kul arasında bir irtibattır.

Duada daima tazim ve tazimle birlikte istekte bulunma anlamı vardır. Dua aynı zamanda zikir ve ibadettir. Böylece duada biri zikir ve saygı, diğeri de dilek olmak üzere iki unsur hep yan yana bulunur. Bu sebeple Hz. Peygamber (a.s) “*Dua ibadetin özüdür.*” (Tirmizi, Deavat, 1) buyurmuştur.

Aynı sebeple en önemli ibadet olan namaz, dua/salat kelimesiyle ifade edilmiştir (En’am, 6/52; Kehf, 18/28). Diğer bir ayette de, “*De ki; duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin.*” (Furkan, 25/77) buyurulmak suretiyle insanın ancak Allah’a olan bu yönelişiyle değer kazanabileceği belirtilmiştir.

Duanın sadece Allah’a yöneltilmesi; Allah’tan başkasına, putlara veya kendilerine üstün nitelikler izafe edilen başka varlıklara dua ve ibadet edilmemesi hususu Kur’an’da ısrarla vurgulanmıştır (Şuara, 26/213; Kasas, 28/88).

Dua sırasında avuçlar yukarıya gelecek şekilde elleri açık tutmak, istek ve niyazın anlamına uygun bir haldir. Ellerin yukarıya, göğe doğru kaldırılması Allah’ın gökte, belli bir mekânda oluşundan değil, göklerin yücelik ve azameti temsil etmesi sebebiyledir.

Peygamber Efendimiz (a.s) dua ederken bazen koltuklarının beyazlığı görünene kadar ellerini kaldırır (Buhari, Deavat, 23). Hz. Peygamber (a.s) buyuruyor ki; “*Allah’a avuçlarınızı yukarıya getirerek dua edin, ellerinizin tersini değil. Duayı bitirdiğiniz zaman da ellerinizi yüzünüze sürün.*” (Ebu Davud, Salat, 358). Ancak, Hz. Peygamber (a.s)’ın, bela ve musibetler için dua ederken avuçları yere bakacak şekilde dua ettiği de rivayet edilmiştir (*Ahmed b. Hanbel, Müsned, XXI, 170.*)

Namazlardan sonra veya başka zamanlarda dua ederken elleri yüze sürmek, duada el kaldırıldığında sünnettir (Ebu Davud, Salat, 358; Edeb 107).

AYET-İ KERİME VE MEALİ

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

“De ki: “Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”

Ali İmran 3/31.

Burada Hz. Peygamber’e ittibâ/uyma Allah sevgisinin ayrılmaz bir parçası olarak nitelendirilmiş, Peygamber’in gösterdiği yolu gönülden benimsemeyen kişinin Allah’ı sevdiğini iddia edemeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca Resûlullah’a uyma iradesinin ortaya konması, Allah’ın sevgisine ve mağfiretine mazhar olmanın ön şartı sayılmıştır. Sadece “elçi” sıfatını taşıyan temsilciyi dahi tanımamanın onu yollayan makamı tanımama anlamına geleceği malumdur. Hz. Muhammed ise, dar anlamıyla bir elçi olmaktan öteye yüce Allah tarafından Kur’an’ı açıklama ve bu çerçevede Kur’an’da özel düzenlemeye tâbi tutulmamış hususlarda bağlayıcı bildirimlerde bulunma yetkisiyle donatılmıştır (bk. Nahl 16/44). Allah sevgisi ve Allah’a itaatle O’nun peygamberine uyma ve getirdiklerine teslim olma arasında sıkı bir bağ vardır.

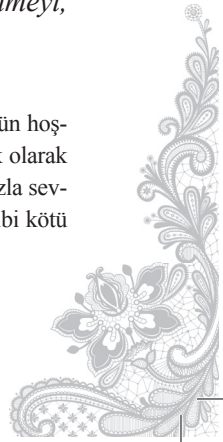
HADİS-İ ŞERİF MEALİ

ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بِهِنَّ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ: مَنْ كَانَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ أَحَبَّ
إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ، وَأَنْ يَكْرَهُ أَنْ يَعُودَ
فِي الْكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ، كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْدَفَ فِي النَّارِ

“Üç özellik vardır; bunlar kimde bulunursa o, imanın tadını tadar: Allah ve Resûlünü, herkesten fazla sevmek. Sevdiğini Allah için sevmek. Allah kendisini küfür bataklığından kurtardıktan sonra tekrar küfre dönmeyi, ateşe atılmak gibi çirkin ve tehlikeli görmek.”

Buharî, İmân, 9, 14, İkrah, 1, Edeb, 42; Müslim, İmân, 67.

Âlimlerimiz tat anlamına gelen halâveti, itaatten zevk almak, Allah ve Resûlü’nün hoşnutluğu uğrunda zorluklara göğüs germek ve bunları dünyevi çıkarlara tercih etmek olarak yorumlamışlardır. İmanın tadını çıkarabilmek için Allah ve Resûlü’nü her şeyden fazla sevmek, sevdiklerini Allah için sevmek, imandan sonra küfre dönmeyi ateşe atılmak gibi kötü görmek ve böylesi bir bilinç içinde olmak gerekmektedir.

İMANIN ZEVKİ

Müslüman olduktan sonra hayatını İslam'a ve ilme hizmetle ve hadis rivayet etmekle geçiren Ebû Hüreyre hazretleri verdiği bir haberde şöyle demektedir: Peygamber (a.s.)'e en üstün amelin ne olduğunu sordular. Efendimiz *"Allah'a ve Resûlüne inanmaktır"* buyurdu. (Buharî, İman, 18; Neseî, İman, 1.)

En mükemmel din olan İslam'a (Mâide 5/3) göre iman, her işin temeli, kabul şartıdır. İman, büyük şeref, büyük mazhariyettir. Ancak her şeyin bir adı bir de tadı vardır. Her şeyi kendisinden öğrendiğimiz Sevgili Peygamberimiz, imanın tadını alabilmenin yollarını da göstermiştir. İmanın tadı ile ilgili, birbirine yakın manalarda gelen çeşitli rivayetlerden çıkarılabilecek netice, imanın tadına ermenin temel şartının *sevgi* olduğudur.

Sevilen ve benimsenen şey, aslında zor bile olsa seven ve benimseyene kolay gelir. Kolay gelen şey ise rahatlıkla işlenir, zevkle yerine getirilir. O halde *"Allah ve Resûlü'nü her şeyden fazla seven"*, *"onlardan razı olan"* mümine bütün dini görevler kolay ve zevkli gelir; tembellik ve tereddüt göstermeden her emri yerine getirir. Bu da mümine, tüm düşünce ve bağların üzerine çıkma iradesini kazandırır; onu *"inanç adamı"* vasıf ve eylemine ulaştırır. Biz buna *"inançlarla barışık olmak"* ve onlara tam bir güven duymak da diyebiliriz. *"imanda sadakat"* da budur.

"İnandım" deyip inandıklarına karşı güvensizlik anlamına gelecek davranışlarda bulunmak zevksizlik sebebidir. Ağzının tadı bozulmuş olan insana en usta aşçılar bile tatlı bir yemek sunamazlar. Zira bozukluk içtedir. İnanç esaslarına karşı rıza seviyesinde bir güven duygusuna sahip olmayan kişi de imanından ve ibadetlerinden zevk alamaz. Bu zevksizliğin sebebini dışta arar ve hayali birtakım suçlular icat eder. Oysa asıl sebep içindeki rızasızlık, güvensizlik, bir başka deyimle kalitesizliktir.

Sevgili Peygamberimizin imana dair duaları bizim de son sözüümüz olsun:

"Allah'ım, bana, sonunda küfür bulunmayan bir iman ve yakın nasib et!" (Tirmizî, Daavât, 30).

"Allah'ım imanı bize sevdirdi. Kalblerimizi imanla süsle! Küfrü, fıskı ve isyanı bize çirkin göster. Bizi doğruyu bulanlardan kıl."

"Allah'ım, bizi Müslüman olarak öldür, Müslüman olarak haşret, sahlilere kat." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 424).

AYET-İ KERİME VE MEALİ

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ

“Muhammed, Allah’ın elçisidir. Onunla beraber bulunanlar kafirlere karşı çok şiddetli ve metin, kendi aralarında pek yumuşak ve gayet merhametlidirler...”

Fetih 48/29.

Bu ayette Hudeybiye biatına katılan sahabe ile ilgili müjdeleyici bir açıklama yapılmaktadır. Hz. Peygamber’i malları ve canlarıyla destekleyen, O’nu seven, emirlerini hayatlarının merkezine alan sahabe gönüllerini de Allah rızasına tahsis etmişlerdir. Onların nefretleri ve sevgileri şahsi çıkar ve arzularına göre değil, Allah’ın rızasına göre değişmektedir. Onlar, İslam’a ve peygambere düşman olanlara karşı gerektiğinde sert ve acımasız olurken kendi aralarında kardeşler gibi yaşamakta, birbirlerine sevgi ve şefkat göstermektedirler. Ayet onların bu iman ve bağlılıklarını Müslümanlara örnek olarak göstermektedir.

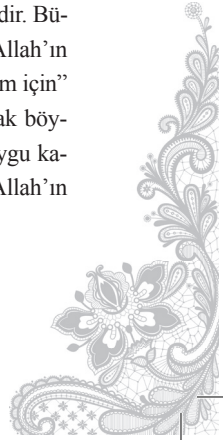
HADİS-İ ŞERİF MEALİ

إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: «أَيْنَ الْمُتَحَابُّونَ بِجَلَالِي، الْيَوْمَ أَظْلُهُمْ فِي ظِلِّي يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلِّي

Allah Teâlâ kıyamet günü: “Nerede benim celalim için birbirlerini sevenler? Gölgeinden başka gölgenin bulunmadığı bugün onları, kendi arşımın gölgesinde gölgelendireceğim” buyurur.

Müslim, Birr, 37.

Hadisteki “arşın gölgesi” ifadesi değişik şekillerde yorumlanmıştır. Kimi âlimler zahir manasıyla değerlendirmişler kimileri de Allah’ın rahmeti anlamında tabirdir etmişlerdir. Bütün yorumların ortak neticesi, birbirini Allah için seven kimselerin kıyamet günü Allah’ın himayesinde olacakları bir huzur ve güven içerisinde bulunacaklardır. “Benim celâlim için” demek, benim rızam için, sadece benim rızamı kazanmak amacıyla demektir. Ancak böylesi bir maksatla birbirini sevenler, sevgilerine dünyevi ya da nefsi herhangi bir duygu karıştırmayanlar, hareketlerini ve dostluklarını böylece tanzim ve devam ettirenler, Allah’ın himayesini kazanacaklardır.

ALLAH SEVGİSİ

Allah sevgisinin biri kulun Allah'ı sevmesi, diğeri Allah'ın kulunu sevmesi yönüyle iki boyutu vardır. İnsanların bu dünyada en çok Allah'ı sevmeleri gerekir. Çünkü insanı yaratan, yaşatan ve rızık veren O'dur. Allah'ı sevmek, O'na iman etmenin gereğidir (Buharî, İman, 1). Kur'an'da iman edenlerin önemli özelliklerinden biri olarak Allah'ı her şeyden çok sevdikleri bildirilmiştir (Bakara 2/165).

Allah'ı sevmek; O'nun sevap, nimet, rıza, hoşnutluk ve yakınlığını arzu etmektir.

Kur'an'ın beyanına göre bir insanın Allah'ı sevenlerden olması için; iman etmesi, salih ameller işlemesi, Allah yolunda çalışması, İslam'ı yaşama konusunda hiçbir kınayıcının kınamasından korkmaması, müminlere karşı mütevazı olması (Maide 5/54), son Peygamber Hz. Muhammed (a.s)'e uyması (Al-i İmran 3/31) gönlü, zihni ve dili ile daima Allah'ı anması, Allah'tan gelene razı olması, Allah için sevmesi, Allah için kızması ve Allah'ın rızasını her şeyin üstünde tutması gerekir.

Kur'an'da, Allah'ın muhsinleri (Bakara, 2/195), muttakileri (Al-i İmran 3/76), söz, fiil ve davranışlarında adil olanları (Maide 5/42), sabırlı olanları (Al-i İmran 3/146), Allah'a güvenenleri (Al-i İmran 3/159), çok temiz olanları (Tevbe 9/108), tevbekârları (Bakara 2/222), Allah yolunda çalışanları (Saf 61/4) ve Hz. Muhammed (a.s)'e uyanları (Al-i İmran 3/31) sevdiği bildirilmiştir.

Allah'ın güzel isimlerinden biri Vedud'tur (Hud, 11/90). Vedud, çok seven demektir. Allah'ın bir insanı sevmesi; O'nun inanç, söz, fiil ve davranışlarından razı olması ve amellerine sevap vermesi demektir.

“Allah her işte yumuşak davranışlı olmayı sever.” (Müslim, Selam, 15)
“Allah kulunun helal rızık elde etmek için çalışarak yorulmasını sever.” (Münavi, Fezû'l-Kadir, II/193)
“Allah, sizden birinizin yaptığı işi, ameli ve görevi sağlam ve iyi yapmasını sever.” (Münavi, Fezû'l-Kadir, II, 286-287), *“Allah affedicidir, affetmeyi sever.”* (Tirmizi, Daavat, 85) gibi birçok sözünde Peygamberimiz (a.s) Allah'ın sevdiği insanları ve davranışları bize bildirmiştir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًا كَانَهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ

“Allah, taşları birbirine kenetlenmiş bir bina gibi saf tutarak kendi yolunda çarpışanları sever.”

Saff 61/4.

Bu ayette dayanışma ruhu içinde imanları uğruna çarpışan müminlerden övgüyle söz edilmiştir. Allah yolunda söz ve güç birliği etmiş bir topluluğun tam bir uyum ve beraberlik içinde olması iman ve kardeşliklerinin gereğidir. Ayette geçen “*bünyânün mersûs*” tamlaması, kurşun anlamına gelen *rasâs* kelimesiyle bağ kurularak “*taşları/parçaları kurşunla bir birine kenetlenerek yekpâre bir cisim haline gelmiş olan muhkem bina*” (Elmalılı, VII, 4927) anlamındadır. İman bağı müminleri kurşunla bir birine kenetlemiş bina gibi bir birine kenetler, onları bir ve beraber kılar.

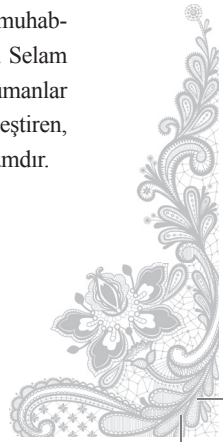
HADİS-İ ŞERİF MEALİ

لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَوْ لَا
أَدْلُكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ

“İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir şey söyleyeyim mi? Aranızda selamı yayınız!”

Müslim, İman, 93.

İman, nasıl cennete girebilmenin, vazgeçilmez şartı ise, müminleri sevmek de tam ve kâmil bir imana sahip olabilmenin biricik şartıdır. Mümin, kendisiyle aynı imanı paylaşan herkesi, ırkına, rengine, yurduna ve diline bakmaksızın sevecek, onlara karşı muhabbet ve sorumluluk duyacaktır. Çünkü imana sınır, yine imanın kendisiyle çizilebilir. Selam ise, Müslümanlar arasında oluşacak sıcak ilgi ve alâkanın mukaddimesidir. Müslümanlar selam ile tanışır, bilişir ve muhabbeti geliştirirler. Onları aynı inanç çizgisinde birleştiren, bir anda kalbi duygularla birbirlerine bağlı olduklarını hissettiren sihirli kelime selamdır.

Dini Bilgiler

SELAMLAŞMA ADABI

Arapça'da "barış, esenlik ve selamet" gibi anlamlara gelen ve Rabbimizin isimlerinden biri olan selam kelimesi, Efendimiz (a.s)'ın buyurduğuna göre ilk insan ve ilk peygamber Adem'den beri vardır: "*Allah Ademi yarattığı vakit, git şu oturan meleklere selam ver, selamını nasıl karşılayacaklarını dinle. Çünkü senin ve çocuklarının selamı o olacaktır. Bunun üzerine Adem (a.s) meleklere: "Esselamü aleyküm" dedi. Melekler de: "Esselamü aleyke ve rahmetullah" karşılığını verdiler. Onun selamına ve "rahmetullah"ı ilave ettiler.*" (Buharî, Enbiya, 1)

Hadiste meleklerin verdiği karşılıktan anlaşıldığı gibi selam verildiği zaman daha güzeliyle veya aynıyla karşılık vermek gerekmektedir. Nisa Suresi 86. ayette de Rabbimiz selamın en azından aynıyla karşılanmasını, hatta daha güzel bir selamla cevap verilmesini emreder. Yine Allah Teâlâ, evlere girilirken selamla girilmesini tavsiye etmektedir: "*Evlere girdiğiniz zaman birbirinize, Allah katından mübarek ve hoş bir esenlik dileği olarak, selam verin. İşte Allah, düşünesiniz diye ayetleri size böyle açıklar.*" (Nur 24/61)

Hadislere göre selamlaşma adabı şöyledir:

- 1- Müminlerin bulunduğu yere girildiğinde ve oradan ayrıldığında selam vermek,
- 2- Gayrimüslimlerle karşılaşıldığında, önce onların selam vermesini bekleyerek, selamlarından sonra "ve aleyküm (size de)" demek,
- 3- Müslümanların olduğu bir yerde tanıyıp tanınamaya bakmadan herkese selam vermek, yani toplumda selamı yaygınlaştırmak,

Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın haber verdiğine göre bir adam Resûlullah'a gelerek "İslamın emirlerinden hangisi daha hayırlıdır?" dedi. Resûlullah şöyle buyurdu: "*Yemek yedirmen, tanıyıp tanımadığın herkese selam vermendir.*" (Buharî, İman, 20)

- 4- Selamlaşmada; küçük olanın büyüğe, sayı itibarıyla az olanın çok olanlara, yürüyenin oturana, binit üzerinde bulunanın yaya olana selam vermesi adaba uygundur. Bununla birlikte selam vermeye teşvik sadedinde Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur: "*Allah'a en yakın/ hayırlı olan kişi en başta selam verendir.*" (Ebu Davud, Edeb, 133)

5- Fesada sebep olmaması kaydıyla karşı cinsle selamlaşmak,

6- Çocuklarla selamlaşmak,

7- Selam verirken ve alırken sesimizi çok yükseltmemek ve kısmamak,

Sahabenin aktardığına göre Resûlullah (s.a.s) "Uyuyanı uyandırmayacak, uyanık olanlara iştittirecek şekilde selam verirdi." (Müslim, Eşribe, 174).

Süleyman Çelebi *Mevlid'*inde bütün varlığın Efendimize selam verişini şöyle dile getirir:

*Cümle zerrat-ı cihân idûb nidâ
Çağrışûben dediler kim merhabâ
Merhabâ ey âli sultan merhabâ
Merhabâ ey kân-ı irfân merhabâ*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ
وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

“Müminler ancak kardeşirler, öyleyse iki kardeşinizin arasını düzeltin, Allah’a itaatsizlikten sakının ki rahmetine mazhar olasınız.”

Hucurat 49/10.

Mümin, bütün insanlıktan ve iman kardeşlerinden sorumludur. Mümin; dünyada haksızlığın engellenmesi ve adaletin sağlanması (Âl-i İmrân 3/108), din ve vicdan özgürlüğü başta olmak üzere temel hak ve hürriyetlerin uygulanmasına katkıda bulunmak (Nisâ 4/75; Hac 22/40), mümin kardeşleri arasındaki anlaşmazlıkları adaletle çözüme kavuşturmak, haksızlıkta ısrar edenlere karşı haklının yanında yer almakla yükümlüdür. Çünkü Allah, onu yer-yüzünün halifesi olarak yaratmıştır.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِذَا أَحَبَّ الرَّجُلُ أَخَاهُ فَلْيُخْبِرْهُ أَنَّهُ يُحِبُّهُ

“Din kardeşini seven kişi, ona sevdiğini bildirsin!”

Ebû Dâvûd, Edeb, 113 ; Tirmizî, Zühd, 54.

Hız. Peygamber, birini Allah için seven kişinin ona sevdiğini bildirmesini tavsiye etmekle, bu iki kişi arasında muhabbet ve dostluk bağlarının gelişip kuvvetlenmesini amaçlamaktadır. Çünkü herhangi bir sebeple değil, sırf Allah rızası için bir din kardeşi tarafından sevilmiş olmak, her insanda memnuniyet ve sevgi uyandırır. Sevilmekten hoşlanmayan normal bir insan düşünmek mümkün değildir. O halde böyle karşılıksız bir sevgi ve muhabbet ortamının oluşması, Müslüman toplum için son derece büyük bir güç kaynağı ve huzur vesilesidir.

VELAYET KAVRAMI

Velayet, ermişlik, Allah dostu olmak, dostluk, sadakat, başkası üzerinde söz ve tasarruf hakkı manalarına gelir. Kur'an'da, Allah'ın müminlerin velisi (dostu), takva sahibi müminlerin de Allah'ın velisi olduğu belirtilmektedir (Bakara 2/227).

Allah'ın kulunu dost edinmesi, kulun tüm işlerini yönetmesi, kulun Allah'ı dost edinmesi ise yalnız O'na kulluk etmesi ve boyun eğmesidir. Bir ayette Allah'ın dostlarına korku olmadığı ve onların üzülmeyecekleri bildirilmiştir (Yunus 10/62). Hemen peşinden gelen ayette ise Allah dostlarının nitelikleri sıralanmıştır. Bunlar; inanmak ve takva sahibi olmaktır (Yunus 10/63).

İrfan ehline göre dört türlü velayet vardır: velayet-i uzma; son Peygamber'in velayeti, velayet-i kübra; diğer Peygamberlerin velayeti, velayet-i vüsta; Evliyanın velayeti, velayet-i suğra; müminlerin velayeti.

Veli/evliya ise dost, seven, yardım eden, koruyup gözeten, bakan, birinin işini üzerine alan, idare eden demektir. Veli ve mevla kelimeleri Kur'anda hem insanlar (Fussilet 41/34) hem de Allah için, kullanılmıştır: "*Veli olarak Allah yeter, yardımcı olarak Allah yeter.*" (Nisa 4/45)

Allah'ın veli vasfı sadece müminlere yöneliktir. "*Zalimlerin ne velileri ne de yardımcıları vardır.*" (Şura 42/8)

İnsanın sıfatı olarak veli kavramı, Allah'ın dostu ve sevgili kulu demektir. Kur'an'da salih ve muttaki olan müminlerin Allah'ın dostu (veli) olduğu bildirilmiştir (Yunus 10/62-63; A'raf 7/196). Müminlerin velisi ancak Allah, O'nun Resulü, müminler ve meleklerdir (Maide 5/55; Fussilet 41/31). Bu sebeple müminler, şeytanı ve avanesini, kâfirleri, Yahudi ve Hıristiyanları, Allah'ın dinini eğlence ve alay konusu edinenleri, imana küfrü tercih ediyorlarsa -baba ve kardeşlerini bile- dost edinmezler (Al-i İmran 3/28; Nisa 4/28, 76, 119; Maide,5/51; Tevbe 9/23).

Bir kudsî hadiste Allah'ın veli kullarına olan yardımı şöyle anlatılmıştır: "*Allah bir kulunu sevdiği zaman onun gören gözü, duyan kulağı, tutan eli, yürüyen ayağı olur.*" (Buharî, Rekaik, 38)

İslam'da peygamberler dışında mâsum olmadığından, velilerde masum değildirler, günaha düşebilirler; ancak günaha ısrar etmezler; son nefeste imanla göçme garantileri yoktur.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا
وَنَصَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

“İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve muhacirleri barındırıp onlara yardım edenler var ya, işte gerçek müminler onlardır. Onlar için mağfiret ve bol rızık vardır.”

Enfal 8/74.

Din bağına dayalı yardımlaşma ve dayanışmanın kâmil manada gerçekleşmesinin şartı, müminlerin birbirlerini sevmeleri, bir arada bulunmaları, belli bir toprak parçası üzerinde bir sosyal ve siyasi “bağımsız birlik” oluşturmalarıdır. Hz. Peygamber ve Mekke’deki Müslümanlar, dinlerini seçme ve yaşama hürriyeti tehlikeye düşünce Medine’ye hicret ettiler. Medine Müslümanları muhacirleri, topraklarına ve evlerine yerleştirdiler, mallarına ortak ettiler, ellerinden gelen bütün yardımı yaptılar ve bu sebeple “yardımcılar” manasında “Ensar” diye anıldılar. Bu bağın daha da güçlenmesi için Peygamberimiz, muhacirlerle ensarı bire bir kardeş yaptı.

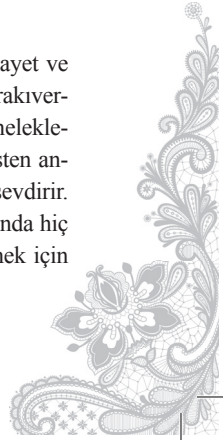
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ الْعَبْدَ نَادَى جِبْرِيلَ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَحْبِبْهُ،
فَيُحِبُّهُ جِبْرِيلُ، فَيُنَادِي جِبْرِيلُ فِي أَهْلِ السَّمَاءِ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلَانًا
فَأَحْبِبُوهُ، فَيُحِبُّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ، ثُمَّ يُوضَعُ لَهُ الْقَبُولُ فِي الْأَرْضِ

“Allah Teâlâ bir kulu sevdiği zaman Cebrail’e: ‘Allah filanı seviyor, onu sen de sev!’ diye emreder. Cebrail de o kulu sever, sonra gök halkına: ‘Allah filanı gerçekten seviyor; onu siz de seviniz’ diye hitap eder. Göktekiler de o kimseyi severler. Sonra da yeryüzündekilerin gönlünde o kimseye karşı bir sevgi uyanır.”

Buharî, Bedü'l-halk, 6, Edeb 41, Tevhîd, 33; Müslim, Bîrr, 157.

Allah Teâlâ’nın kulumu sevmesi demek, o kul için hayır murat etmesi, ona hidayet ve nimet vermesi demektir. Allah Teâlâ’nın buğz etmesi de kulun azgınlığını artırıp bırakivermesi demektir. Gök halkı veya sema ehli, meleklerdir. Başta Cebrail olmak üzere meleklerin bir kulu sevmesi, o kul için dua ve istiğfarda bulunmaları anlamına gelir. Hadisten anlaşılmaktadır ki, Allah Teâlâ bir kulu sevdiği zaman onu meleklerle ve insanlara da sevdirebilir. Allah Teâlâ bir kulu sevdiikten sonra onu Cebrail ve insanların sevip sevmemesi aslında hiç önemli değildir. Ancak Allah Teâlâ sevdiği kuluna daha ziyade ikram ve iltifat etmek için onu meleklerle ve salih insanlara da sevdirmektedir.

Dini Bilgiler

ALLAH'IN SEVGİSİNİ KAZANMAK

Rabbimiz kullarını en başta Rahman isminin tecellisi olarak, karşılıksız ve peşin bir sevgi ile özenerek yaratmıştır. Sonra onlardan bu yaratılışı iyiliğe kullanmalarını istemiş, bunu başaranları da Rahim ismi ile tecelli ederek ödüllendirmiştir. Rahman'ın ikramı olan ve hiçbir bedel ödemedi bize verilen insani kapasiteyi yanlış yerlerde tüketerek ziyan edenler ise bu sevgiyi kaybetmişlerdir. Şimdi asıl soru şudur ki biz ne yaparsak Yüce Allah'ın sevdiği arasında yer alabiliriz ve ne yaparsak da O'nun sevgisini kaybedip kendine yazık edenlerden oluruz? Bu sorunun cevabını açık ve net bir şekilde bilebilmek hayatlarımızın amaçlarını belirlerken en önemli yol göstericimiz olacaktır.

Çok şükür ki Yüce Allah bunu bulmayı bizim kararsız ve bulanık bilgilerimize bırakmamış, Kur'an-ı Kerim'de kimleri sevdiğini ve kimleri de sevmediğini açıkça anlatmıştır. Buna göre Rabbimizin sevdiği:

- 1- Allah iyilik edenleri (Bakara 2/195),
- 2- Bollukta ve darlıkta infak edip öfkelerini yutan ve insanları affedenleri (Al-i İmran 3/134),
- 3- Savaş meydanında zaaf göstermeyip direnenleri (Al-i İmran 3/146),
- 4- Kendisine dayanıp güvenerek tevekkül edenleri (Al-i İmran 3/159),
- 5- Allah'ın emirlerine uymakta titizlik gösteren muttakileri (Tevbe 9/4),
- 6- Tertemiz olanları (Tevbe 9/108),
- 7- Kendi yolunda bir binanın tuğlaları gibi birbirini destekleyerek mücadele edenleri (Saf 61/4) sever.

Rabbimizin Kitap'ta bildirdiğine göre O'nun sevmedikleri ise şunlardır:

- 1- Nankörce günahkârlık yapan faizciler (Bakara 2/276),
- 2- Kâfirler (Al-i İmran 3/32),
- 3- Haksızlık eden zalimler (Al-i İmran 3/57),
- 4- Övünüp duran kibirliler (Nisa 4/36),
- 5- Hainlik yapan günahkârlar (Nisa 4/107),
- 6- Allah'ın koyduğu sınırları tanımayıp haddi aşanlar (Maide 5/87),
- 7- İsrâf edenler (En'am 6/141),
- 8- Büyüklük taslayanlar (Nahl 16/23),
- 9- Böbürlenip şımaranlar (Kasas 28/76),
- 10- Yeryüzünde haksızlıklar yapıp bozgunculuk çıkarımlar (Kasas 28/77),
- 11- Cimriler (Hadid 57/24).

Bu ayetleri okuyup anlayan herkes Rabbinin sevgisini nasıl kazanacağı ve nasıl davranırsa O'nun sevgisinden mahrum kalacağı konusunda bilgi sahibi olur ve hiç şüpheye düşmeden Allah'ın rızasına giden yolun aydınlandığını görür. Ataullah İskenderi'nin dediği gibi: "Allah'ı bulan neyi kaybeder ve O'nu kaybeden neyi kazanmış olur?"

AYET-İ KERİME VE MEALİ

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ
بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

“Dinde zorlama yoktur. Çünkü doğruluk sapıklıktan iyice ayrılmıştır. O halde kim tâgûtu tanımayıp Allah’a inanursa, kopmak bilmeyen sapaşağlam bir kulpa yapmıştır. Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.”

Bakara 2/256.

Din, bilgi, inanç ve amelden oluşan bir bütündür. Bir insana zorla bilgi verilebilir, fakat zorla inanması sağlanamaz. Çünkü iman kalbin tasdikidir, bildirilenin doğru olduğuna insanın içten kanaat getirmesi ve inanmasıdır. Bu inanma ancak serbest irade ile karar vermeye ve tercih etmeye dayanır. Ayrıca kalbin ve zihnin içinde olup bitenleri başkasının bilmesi mümkün olmadığından, zora maruz kalan kimsenin “inandım” demesi halinde bunun içteki duruma uygun olup olmadığı kontrol edilemez. Sonuç olarak bir kimse ne zorla inandırılabilir ne de zor altında inandığını söyleyenin içtenliğine güvenilebilir. Dini amelin özü ihlâstır. İhlâs yapılanların Allah rızası için gerçekleştirilmesidir. Zorla bir davranış yapan insanın dini amelinden söz edilemez.

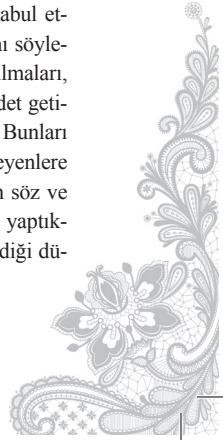
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَمَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَقَدْ عَصَمَ مِنِّي مَالَهُ، وَنَفْسَهُ، إِلَّا بِحَقِّهِ وَحِسَابُهُ عَلَى اللَّهِ

“Ben, Allah’tan başka bir ilah bulunmadığına, Muhammed’in Allah’ın Resülü olduğuna şahadet edip, namazı dosdoğru kıluncaya ve zekâtı hakkıyla verinceye kadar insanlarla savaşmakla emrolundum. Bunları yaptıkları takdirde, kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar: İslam’ın gerektirdiği haklar ise bunların dışındadır. Onların gizli hallerinin hesabı Allah’a aittir.”

Buhârî, İman, 17, 28, Salat, 28, Zekat, 1, İ’tisâm, 2, 28; Müslim, İman, 32-36.

İslam’a göre hiç kimse Müslüman olmaya zorlanamaz; ancak Müslüman olmak isteyenlere engel olunması önlenir; müşrikler ve kâfirler ya İslam’a girmek ya İslam’ın hâkimiyetini kabul etmek ya da sulh yapmak yollarından birini tercih ederler. Allah’a ve Resûlüne inandıklarını söyleyenlerle, yani kelime-i şahadet getirenlerle artık savaşılmaz. Daha sonra onlardan namaz kılmaları, zekât vermeleri ve İslâm’ın diğer şartlarını yerine getirmeleri istenir. Çünkü kelime-i şahadet getirip İslam’a girenler, İslam dininin bütün gereklerini yerine getirmeyi kabul etmiş sayılırlar. Bunları yapıp yapmadıkları, İslam yönetimi tarafından takip edilir. Dinin gereklerini yerine getirmeyenlere ise devlet tarafından gereken yapılır. Bütün bunlara, insanların zahiri halleri, dışa akseden söz ve davranışları esas alınarak karar verilir. Onların içlerinde sakladıkları niyet ve düşüncelerin, yaptıkları gizli kapaklı işlerin hesabı Allah’a aittir. Kimsenin niyeti, kafasında ve gönlünde gizlediği düşüncesi, başkalarını ilgilendirmeyen özel hayatı araştırılmaz.

VESVESE VE VESVESEDEN UZAK DURMAK

Sözlükte “fısıltı, hışırtı gibi gizli söz, fıkos, kuruntu, işkil” gibi anlamlara gelen vesvese, istilahta, “şeytanın ilkası, kötü bir işin yapılması, iyi bir işin terk edilmesi veya geciktirilmesi ya da eksik yapılması için insanı kışkırtması, aklını çelmesi, nefsin bayağı arzularına uymaya teşvik etmesi” anlamlarına gelmektedir. Vesvese kelimesi Kur’an’da dört yerde geçmektedir. Vesvesecinin (vesvas) şerinden Allah’a sığınılması emredilmiş (Nas 114/1-6), şeytanın Hz. Âdem ile eşini cennetten vesvese yoluyla çıkardığı bildirilerek müminlerin bu konuda duyarlı olmaları ısrarla istenmiştir (A’raf 7/20). Hz. Peygamber (s.a) de müminlere vesvese ile hareket etmemelerini tavsiye etmiş, vesvesenin dini-hukuki bir hüküm doğurmayacağını bildirmiş ve vesvese ile hareket edenin talakını (boşamasını) geçerli saymamıştır (Buharî, Talak, 11).

Vesvese, sistemli bir zihin faaliyetine dayanmayan, zaman zaman kendiliğinden beliriveren hatıra türünden bir psikolojik olaydır. Bazı insanlar yapısı gereği vesveseye düşmeye daha elverişli olabilir. Ancak vesvesenin artması ve bir çeşit rahatsızlığa dönüşmesine fırsat vermemek gerekir.

Vesvesenin etkisi önü alnamaz bir güçte değildir. Dikkatli bir dini şuura, Allah karşısında ahlaki bir sorumluluk duygusuna sahip olan kişilerde bu etki işlemez duruma gelir. Kur’an’daki şu ayet bunu açıkça ortaya koymaktadır: “*Takvaya erenler Allah karşısında hassas bir sorumluluk duygusuna sahip olanlar şeytan tarafından bir vesveseye uğrayınca Allah’ı anarlar ve gerçeği görürler.*” (Araf 7/201)

İslam âlimleri hastalık haline gelen vesveseden kurtulmanın yollarını şöyle sıralamışlardır:

- 1- Samimiyet içinde Allah’ı anmak, vesvese ve şeytandan Allah’a sığınmak,
- 2- Kişinin kalbinin onaylamadığı düşüncelerin kendi inançları olmadığını bilmek ve kötümserlikten kurtulmak,
- 3- İsteği dışında içinden geçen düşüncelerin kendi inanç ve düşünceleri olmadığını bilip endişe ve korkudan uzak durmak,
- 4- Yılanın aynadaki yansımasının insana zarar vermediği gibi iradesi dışında hayaline gelen sahnelerin kalbine zarar vermeyeceğini bilmek,
- 5- Dinin “kolaylık” olduğunu, Allah’ın kulları için zorluk değil kolaylık dilediğini düşünerek ameli hayatını yürütmek,
- 6- İçinden geçen olumsuz düşünce yahut sahnelere önem vermemek, önem verdikçe rahatsızlığın artacağını dikkate almaktır.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَلِّلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ إِذَا أُلْقُوا فِيهَا
سَمِعُوا لَهَا شَهيقًا وَهِيَ تَفُورٌ تَكَادُ تَمَيِّرُ مِنَ الْعَيْظِ

“Kâfirler için ise Cehennem azabı vardır. Varılacak ne kötü yerdir orası. Oraya atıldıklarında Cehennemin gürleyişini işitirler. O kâfirlere olan öfkesinden parçalanacak gibidir.”

Mülk 67/6-8.

Bazı ahiret sahnelerini tasvir eden bu iki ayet, ahirette cezanın ne derece şiddetli olduğunu daha iyi hissettirme amacına yöneliktir. Kur'an onların kötü sonlarını şöyle anlatmaktadır: *“İnkâr edenler grup grup cehenneme sevk edilirler. Cehenneme vardıklarında oranın kapıları açılır ve cehennem bekçileri onlara şöyle derler: ‘Size içinizden, Rabbinizin ayetlerini size okuyan ve bu gününüze kavuşacağımıza dair sizi uyarayan peygamberler gelmedi mi?’ Onlar da, ‘Evet geldi’ derler. Fakat inkârcılar hakkında azap sözü gerçekleşmiştir. Onlara şöyle denir: ‘İçinde ebedi kalmak üzere cehennemin kapılarından girin. Büyüklük taslayanların kalacağı yer ne kötüdür!’”* (Zümer 39/71-72.)

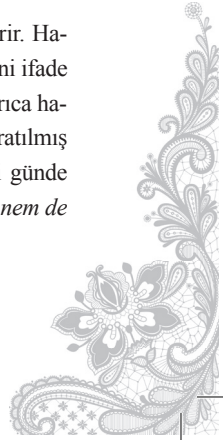
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

يُوتَىٰ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ زِمَامٍ، مَعَ كُلِّ زِمَامٍ
سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَجُرُّونَهَا

“Hesap gününde cehennem getirilir. Cehennemin yetmiş bin dizgini ve her bir dizgini çeken yetmiş bin de melek vardır.”

Müslim, Cennet, 29.

Hadiste ifadesini bulan bu temsil, cehennemin büyüklüğünü ve dehşetini gösterir. Hadis şârihleri ve diğer İslam âlimleri bu anlatımın bir mecaz değil, hakikat olabileceğini ifade ederler. Çünkü hadiste anlatılan olduğu gibi kabul etmeye mâni bir sebep yoktur. Ayrıca hadisimiz “Hesap gününde cehennem getirilir” ifadesi ile cehennemin hali hazırda yaratılmış olduğuna da delil teşkil etmektedir. Cehennemin yaratıldığı ve hesabın görüleceği günde halen bulunduğu mekândan alınıp getirileceği Kur'an'da da açıkça belirtilir. *“Cehennem de o gün getirilmiştir”* (Fecr 89/23) ayeti işte bu durumu anlatmaktadır.

AHİRET HAYATININ EVRELERİ

Kur'an'da sayısız yerde Allah'a imanla birlikte ahrete iman da zikredilir. Bunun en önemli sebebi dindarlığın oluşmasına sağladığı katkıdır. Ölüm geçiği ahiret inancı ile birleşince insanı bunalıma sürükleyen bir son olmaktan çıkar; hayatın kalitesini artıran bir fonksiyon üstlenir.

Müslümanlar için ölüm bir yok oluş değil, bir yer değiştirmedir. Ölümle birlikte hayat başka bir mahiyete bürünse de kabirde devam eder. Sonra sûra üflenir. İlk üfürmede kıyamet kopar ve bütün canlılar ölür. İkinci üfürmede ise bütün insanlar dirilir ve kabirlerinden kalkarlar. Amentüde bir iman esası olarak sayılan diriliş insan bedeninin özünü teşkil eden ve hiçbir zaman çürümeyecek olan bir maddi unsurun bir bitkinin canlanması gibi süratli bir şekilde canlanması ile gerçekleşecektir. Bundan sonra "bir araya getirmek, toplamak" anlamına gelen haşır gerçekleşecektir. Bütün insanlar hesap görmek üzere bir araya gelecek ve hesaplar görüldükten sonra herkes hak ettiği yere gönderilecektir. Toplama ve yayma anlamındaki haşır ve neşir bu olayı ifade eder. Efen-dimiz hadislerinde haşır gününün dehşet ve sıkıntılarından bahsetmiş; insanların ilk yaratıldıkları gibi çıplak haşredileceklerini, fakat herkes kendi derdine düştüğü için kimsenin bunu fark etmeyeceğini haber vermiştir.

Hesaplar görülürken herkesin iman ve ameli mizana vurulacak ve hiçbir şey karşılıksız kalmayacaktır. Mizanda amellerin değerlendirilmesi herkes için aynı olmayacak, bazılarının hesabı çok kolay olurken bazıları çok zor görülecektir. İnsanlar hayatta iken yapıp ettikleri her şeyin kaydını tutan Rabbimiz ahrette bu kayıtların yazılı olduğu amel defterlerini sahiplerine dağıtacak ve herkesin kendi defterini okumasını isteyecektir. Bu defterlerin sağdan verilmesi bir kurtuluş alameti iken soldan veya arkadan verilen kişiler başlarına gelecek olanı anlayıp yer ile yeksan olmak isteyeceklerdir. Ayrıca hesap sırasında insanların elleri konuşurularak, göz, kulak, deri ve ayakları yaptıklarına şahitlik edecektir. Daha sonra insanlar sırat denilen bir köprüye sevk edilecek, geçebilenler cennete ulaşırken geçemeyenler cehenneme yuvarlanacaktır.

Yunus'un dediği gibi:

*Bu dünyaya gelen kişi, âhir yine gitse gerek
Misafirdir, vatanına, bir gün sefer etse gerek*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

إِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا وَإِذَا
أَلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَبْتُهَا مُقَرَّنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا

“Cehennem onları uzak bir mesafeden görünce, onun müthiş kaynamasını ve uğultusunu işitirler. Elleri boyunlarına bağlanmış, çatılmış olarak cehennemin daracık bir yerine atıldıkları zaman orada, yok olup gitmeyi isterler.”

Furkan 25/12-13

Bu iki ayette kâfirlerin inkârlarının cezasını âhirette cehennemin alevli ateşine atılarak çekecekleri bildirilmektedir. Onların, Cehennem ateşinin dehşetini daha uzaktan gördüklerinde hissedecekleri pişmanlık duygularıyla ilgili sarsıcı tasvirler yapılmaktadır.

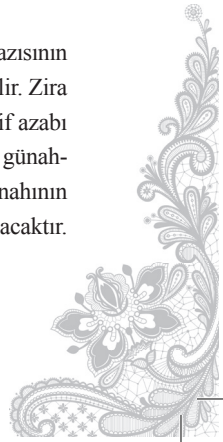
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِنَّ أَهْوَنَ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا مَنْ لَهُ نَعْلَانِ وَشِرَاكَانِ مِنْ نَارٍ،
يَعْلِي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ كَمَا يَعْلِي الْمَرْجُلُ، مَا يَرَى أَنَّ أَحَدًا
أَشَدُّ مِنْهُ عَذَابًا وَإِنَّهُ لَأَهْوَنُهُمْ عَذَابًا

“Şüphesiz kıyamet gününde cehennemliklerin azabı en hafif olanı, ayaklarının altına iki kor konulup da bu sebeple beyni kaynayan kişidir. Oysa o, hiç kimsenin kendisinden daha şiddetli azap görmediğini zanneder. Hâlbuki kendisi, cehennemliklerin azabı en hafif olanıdır.”

Buhârî, Enbiyâ, 1, Rikak, 51; Müslim, İman, 362-364.

Cehennemde görülecek azap, herkesin dünyadaki küfür ve isyanıyla orantılıdır. Bazısının azabı daha şiddetli, bazısınınki ise daha hafiftir. Herkesin azabı kendisine şiddetli gelir. Zira herkes kendi derdine düştüğü için başkasının ne halde olduğunu bilemez. Bu en hafif azabı görecektir kimse hakkında açık bir bilgiye sahip değiliz. Bu kimse, cehenneme girecek günahkâr bir mümin midir, yoksa kâfir midir? Bu azabı gören kimse, müminlerden ise, günahının cezasını çekip neticede cennete girecektir. Eğer kâfirlerden ise onun azabı sürekli olacaktır.

AHİRET İNANCININ DELİLLERİ

Ahiret ve ahiretteki durumlar “gayb” yani duyular ötesi alana ait olduğu için gözlem ve deneye dayanan pozitif bilimlerin ilgi alanı dışında kalır. Ancak bu, ahiret inancının aklen temellendirilemeyeceği anlamına gelmez. Nitekim bazı ayetlerde ahiret inancına dair bilgiler verilirken akli temellendirmelere dayanak teşkil edecek yaklaşımlar ortaya konulur. Söz gelimi, şu ayet, “*İnsan, bizim, kendisini az bir sudan yarattığımızı görmedi mi ki, kalkmış apaçık düşman kesilmiştir. Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki, “Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek? “ De ki: “Onları ilk defa var eden diriltecektir. O, her yaratılmışı hakkıyla bilendir.”* (Yasin 78-79) bunun bir örneğidir. Akli olarak düşünüldüğünde, insanı sudan yaratan Yüce Allah, ikinci kez elbette yaratabilir.

İslam âlimleri ahiretin gerçekliğine dair birçok delil sırlamışlardır:

1- Bütün Peygamberler kıyametten, insanların hesaba çekileceğinden, dünya hayatından sonra ayrı bir hayat kurulacağından, iyilerin cennette, kötülerin cehennemde kalacağından bahsetmişlerdir. İnsanlığın güven ve ahlak abidesi olan Peygamberlerin yalan söylemesi mümkün olmadığına göre bütün bunlar haktır, gerçektir.

2- İnsandaki adalet duygusu, ahirete inanmayı zorunlu kılar. Esasen insanlardaki adalet duygusunun temeli de Allah’ın adil olmasıdır. Diğer taraftan görüyoruz ki bu dünyada herkes işlediği suçun cezasını tam anlamıyla çekmemekte, birtakım haksızlıklar meydana gelmektedir. O halde adaletin tam olarak gerçekleşeceği bir yerin yani ahiretin olması zorunludur.

3- İnsandaki sorumluluk duygusu ahiretin varlığına inanmayı zorunlu kılar. Yüce Allah insanı, iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış, hayır ile şerri ayırt eden ve seçen bir varlık olarak yaratmış, bu seçiminden dolayı da sorumlu tutmuştur. İnsanın belli davranışlarından sorumlu olması bu sorumluluğunun karşılığını göreceği bir hayatı ve yurdu gerekli kılmaktadır. Bir ayette şöyle buyrulur: “*Göğü, yeri ve ikisi arasındaki şeyleri biz boş yere yaratmadık. Bu, inkâr edenlerin zannıdır. Vay o inkâr edenlerin ateşteki haline! Yoksa biz, iman edip de iyi işler yapanları, yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi mi tutacağız? Veya (Allah’tan) korkanları yoldan çıkanlar gibi mi sayacağız.*” (Sad 27-28)

AYET-İ KERİME VE MEALİ

أَلَا يَظُنُّ أَوْلِيَاكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ يَوْمَ
يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

“Onlar bir gün diriltileceklerini hiç düşünmüyorlar mı? Büyük bir günde, öyle bir günde ki, insanlar âlemlerin Rabbinin huzuruna çıkar.”

Mutaffifin 83/4-6.

Ayette ifade edilen “büyük gün”den maksat kıyamet günüdür. Öldükten sonra dirilme, hesap, ceza, cennetliklerin cennete, cehennemliklerin cehenneme girmeleri gibi büyük olayların yaşanacağı gün olduğu için ona “büyük gün” denilmiştir (*Şevkânî, V, 463*). Nitekim 6. ayette o gün bütün insanların hesaba çekilmek üzere diriltilip âlemlerin rabbinin huzuruna çıkarılacakları ifade buyrulmuş, uhrevî yargı ve hesap sırasında hiçbir kimsenin hiçbir kötülüğünün gizli kalmayacağı, hepsinin tek tek hesabının sorulacağı vurgulanmıştır.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

{يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ} [المطففين: ٦] قَالَ: يَقُومُ
أَحَدُهُمْ فِي رَشْحِهِ إِلَى أَنْصَافِ أُذُنَيْهِ

Peygamberimiz (a.s) Mutaffifin Suresinin “İnsanlar, âlemlerin Rabbi huzurunda (hesap vermek üzere kabirlerinden) kalkarlar” ayeti hakkında şöyle buyurdu: “Onlardan bazıları kulaklarının yarısına kadar ter içindedirler.”

Buhârî, Rikak, 47, Tefsîru sûre 83; Müslim, Cennet, 60.

Bütün insanlar, Allah’ın emriyle kabirlerinden kaldırılarak yeniden diriltilir ve kıyamet gününde hesaba çekilirler. Herkes dünyada işlediklerinin hesabını Allah’ın huzurunda verir. İnsanlardan bazıları, hesaplarının zorluğu sebebiyle hissettikleri büyük sıkıntı içinde o derece terlerler ki, adeta bir ter denizi içinde kalırlar. Bu tasvir, bazıları için hesabın ne kadar zor geçeceğini ortaya koyar. Dünyada iken davranışlarımıza dikkat etmemiz ve Allah’ın huzurunda bizi utandıracak kötülüklerden uzak durmamız için Kur’an ve sahih hadislerde kıyamet sahneleri bütün canlılığıyla gözler önüne serilir.

DİRİLİŞ VE SONRASI

İmam Gazali *Kimya'yı Saadet* isimli eserinde ahiret hayatını anlatmaya hayatın ve ruhun hakikatini anlatarak başlar ve der ki: “Bilmiş ol ki, bir kimsenin eli ve ayağı felç olsa dahi o kişi yine kendisi olarak kalır. Çünkü insan, el ve ayak değildir, onlar onun azalarıdır. O ise bunları kullandır. Senin benliğinin hakikati el ve ayak olmadığı gibi, sırtın, karnın, başın ve bedeninin de değildir. Hepsisi felç olsa sen yine ordasın. Demek ki insanın canının hakikati bedeni ile değil, zatı iledir. Ölüm de kişinin zatının yok olması değil, onun bedendeki tasarrufunun kesilmesidir. Haşrın, neşrin, dirilişin ve ruhların bedenlere iade edilmesinin manası da zatı yok edip tekrar yaratmak değil, evvelce olduğu gibi ikinci kez, üzerinde tasarruf edebileceği bir beden vermektir. Bu da birinci kez vermektan daha kolaydır. Çünkü ilkinde hem beden hem de ruhu yaratmak lazımken şimdi insani ruh olduğu gibi durmaktadır. Hatta bedeninin cüzleri bile mevcuttur. Bunları bir araya getirmek ilk kez yaratmaktan elbette daha kolaydır.

Efendimiz “*İstediğini sev, muhakkak ki ondan ayrılacaksın.*” buyurmuş. Bir kimse kendini tanır ve ruhun sonsuza kadar yaşayacağını bilir de nasıl bütün arzu ve sevgisini bu dünyadakilerle sınırlar? İşte kabir azabı denilen şeyin aslı dünya sevgisidir. Bütün sevgi ve gayreti bu dünya ile sınırlı olanlar kabirde büyük bir azap içinde olacaklar. Çünkü sevdikleri her şey ulaşamayacakları şekilde geride kalmıştır. Bir de en büyük himmeti Allah sevgisi olan, kendisini Allah'tan uzaklaştıran dünyayı kendine düşman bilen, dünya ile ancak azığını temin için ilgilenen kimsenin dünyadan giderken nasıl sıkıntılardan kurtulup, rahata kavuşacağını düşün! Kabirdeki azabın şiddeti kişinin dünyaya düşkünlüğünün şiddetine bağlıdır. Ayet-i kerimede buyrulduğu gibi: “*Bu şiddetli azap onlara, dünya hayatını ahiret nimetlerine tercih ettikleri içindir*” (Nahl /107).

Yunus Emre de hep asıl dünyada bizi nelerin beklediği derdiyle yaşamış, bu dertle söylemiştir:

*Acep bu benim canım azad ola mı ya Rab
Yoksa yedi tamu da bana kala mı ya Rab
Acep bu benim halim yer altında ahvalim
Varıp yatacak yerim akrep dola mı ya Rab*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ
عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

“Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. O ateşin başında Allah’ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan sert tabiatlı ve güçlü melekler vardır.”

Tahrir 66/6.

Aile kavramının kapsamı sosyal yapıya göre farklılıklar taşısa da buradaki ana fikir, bir Müslümanın manevî mesuliyetinin sırf şahsi hayatıyla sınırlı olmadığına dikkat etmesinin gerekliliğidir. Böyle bir sorumluluk anlayışının sadece manevî hedeflerle sınırlı kalmayan, sağlam bağlarla birbirine rap- tedilmiş bir aile yapısı ortaya çıkarması tabiidir. Bu ayet ailede ve toplumda eğitimin nihai hedefinin cehennemlik olmayacak nesiller yetiştirmek olduğunu göstermektedir.

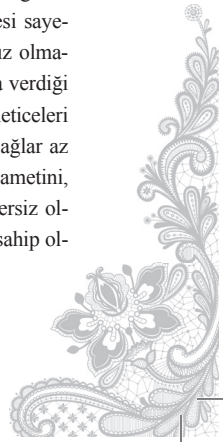
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

عُرِضْتُ عَلَى الْجَنَّةِ وَالنَّارِ، فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ فِي الْخَيْرِ وَالشَّرِّ، وَلَوْ تَعَلَّمُونَ
مَا أَعْلَمَ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا قَالَ: فَمَا أَتَى عَلَى أَصْحَابِ رَسُولِ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمٌ أَشَدُّ مِنْهُ، قَالَ: غَطُّوا رُءُوسَهُمْ وَلَهُمْ خَنِينٌ

“Cennet ve cehennem gözlerimin önüne serilip bana gösterildi. Hayır ve şer açısından bugün gibisini görmedim. Eğer sizler benim bildiklerimi bilseydiniz, az güler çok ağlardınız” (Enes b. Malik dedi ki) Resûlullah’ın ahabına bundan daha ağır gelen bir gün olmamıştı. Başlarını örtterek hıçkırma hıçkırma ağladılar.

Müslim, Fezâil, 134.

Peygamber Efendimiz, vahye muhatap elçisi olduğu için bizim bilmediğimiz ve göremediğimiz şeyleri bilme ve görme imkânına sahipti. Bunlar, Allah’ın kendisine öğretmesi ve göstermesi sayesinde idi. Ahiret hayatı, cennet ve cehennem ahvâli ayrıca bizim bilme ve görme imkânımız olmayan gayb âlemiyle ilgili hususlardır. Bunlar, Allah’ın isyankârlara verdiği cezalar, itaatkârlara verdiği mükâfatlar, bizlere gizli kalıp Resûlullah’a açılmış olan sırlar, niyetlerdeki bozukluklar ve neticeleri gibi Peygamberimize bildirilen hususlardır. İşte insanlar bunları bilip görmüş olsalardı çok ağlar az gülerlerdi. Ağlamak, Allah’ın zikri ile hayat bulan kalplerin canlılık meyvesidir. Allah’ın azametini, büyüklüğünü ve yüceliğini hissedenler ağlayabilirler. Çok gülmek ise bu hakikatlerden habersiz olmanın bir sonucudur. Dolayısıyla Peygamber Efendimiz bu hadisleriyle bizleri diri bir kalbe sahip ol- mayaya ve gafletten uzak durmaya teşvik etmektedir.

CENAZE İLE İLGİLİ VAZİFELER

Ölen bir Müslümanın yıkanması, kefenlenmesi ve namazının kılınarak defnedilmesi farz-ı kifayedir (*Mevsili, el-İhtiyar, I, 91*). Bunların, meşru bir mazeret bulunmaması halinde vakit geçirilmeden yapılması ise müstehaptır.

Yıkanıncaya kadar cenazenin bulunduğu odada Kur'an okunması mekruhtur. Başka bir yerde okunmasında sakınca yoktur. Cenaze yıkandıktan sonra yanında da okunabilir. (*İbn-i Abidin, Reddü'l-muhtar, I, 629*). Şafii-lere göre definden önce Kur'an okunması mekruhtur.

Kişinin, öldüğü yerin kabristanına defnedilmesi müstehaptır. Nitekim sahabe-i kiram genelde vefat ettikleri yerde defnolunmuşlardır. Ancak, cesedin bozulmasından endişe edilmiyorsa cenazenin başka bir memlekete taşınmasında ve oraya gömülmesinde dini yönden bir sakınca yoktur.

Ölen bir kişinin iyi bir insan olduğuna dair Müslümanların şahitlik etmelerine tezkiye denir. Hz. Peygamber (a.s)'in, lehinde şahitlikte bulunulan cenaze için "*cenneti hak etti*"; aleyhinde şahitlikte bulunulan cenaze için ise "*cehennemi hak etti*" buyurduğu rivayet edilmiştir (Buharî, Cenaiz, 86; Müslim, Cenaiz, 60).

Günümüzde, bu tezkiyenin yapılmasını sağlamak amacıyla, cenaze namazını kıldıran kişi, cemaatin ölü hakkındaki kanaatlerini sormaktadır. Cenazenin halini genellikle iyi olarak bilen kişinin, iyiliğine şahitlik yapması, tanımayan veya kötü olarak bilen kişinin ise, hayır duada bulunması uygun olur.

Bir hadis-i şerifte, Müslümanlar arasında iyi intiba bırakmış ve hayırla anılan kimselerin arkasından iyi sözler söylenmesi sebebiyle Allah'ın rahmetine kavuşacakları; kötü intiba bırakan ve kötülüğü ile anılan kişilerin de Allah'ın cezasına çarptırılacakları ifade edilmiştir (Buharî, Cenaiz, 86; Müslim, Cenaiz, 60).

Şüphesiz bu, o kişiyi bilip-tanıyan kimselerin şهادetidir. Buna göre, cenaze namazından önce veya sonra, "Bu kişiyi nasıl bilirsiniz?" şeklindeki soruya, iyi olarak bilinen kişiler için "iyidir" diye şahitlik etmek, kötü olarak bilinen kişiler için de susmak uygun olur. Tanınmayan kimseler için de, "Allah rahmet eylesin" denilmelidir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقْ شَحْ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“O halde gücünüz yettiği kadar Allah’ın emir ve yasaklarına karşı gelmekten sakının. Kulak verin; itaat edin; kendi iyiliğiniz için bağışta bulunun. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.”

Tegâbün 64/16.

İnsanın Allah’a kul olma bilincini koruması ve sürekli canlı tutabilmesi için olanca çabayı harcaması, dinin bildirimlerine kulak vermesi ve onlara uymayı ilke edinmesi gerekir. Fakat insanın, çoğu zaman fitratındaki bayağı eğilimlerinin kendisini çekmeye çalıştığı yer ile olması gerektiği yer arasında bocaladığı da muhakkaktır. İşte bu ayet, bu noktada insanın yolunu şöyle aydınlatmaktadır: İmtihan alanından kaçmaya çalışmak çözüm değildir; yapılacak şey olabildiğince tehlikelere karşı bilinçli ve hazırlıklı olmak, bu geçici hayattan vazgeçmeden, hatta bu hayatı bir imkân ve üretim alanı olarak kabul edip ebedi hayat için çalışmaktır. Bunda başarılı olabilmeyen temel şartı ise kısaca özverili davranma alışkanlığı kazanabilmektir. Özveriyi de iki grupta toplamak mümkündür. Birincisi başkalarına karşı beslediğimiz olumsuz duygulardan vazgeçebilmek, affedebilmek, hoşgörülü ve bağışlayıcı olabilmektir. İkincisi de sahip olduğumuz dünyevi nimet ve imkânlarla duyduğumuz aşırı tutkuları dizginleyebilme ve o imkânları paylaşabilmektir.

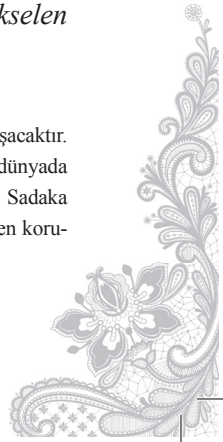
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا سَيِّكَلِمُهُ اللَّهُ، لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تَرْجُمَانٌ، فَيَنْظُرُ أَيَّمَنْ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا مَا قَدَّمَ، وَيَنْظُرُ أَشْأَمَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا مَا قَدَّمَ، وَيَنْظُرُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَا يَرَى إِلَّا النَّارَ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ، فَاتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ

“Rabbiniz arada bir tercüman bulunmaksızın, her birinizle konuşacaktır. Kişi sağına bakar, önceden gönderdiği işleri görür; soluna bakar vaktiyle yaptığı işleri görür. Önüne bakar, önünde sadece yüzüne doğru yükselen ateşi görür. Yarım hurma ile de olsa cehennemden korununuz.”

Buhari, Zekât, 9; Müslim, Zekât, 67.

Cenâb-ı Hak, kıyamet gününde arada bir vasıta ve tercüman olmaksızın kullarıyla konuşacaktır. Ancak bu konuşmanın keyfiyetini bilmemiz mümkün değildir. Cehennemden korunmak için dünyada iyi işler yapmak gerekir. Küçük gördüğümüz bir iyilik bile bizleri cehennemden koruyabilir. Sadaka olarak verilecek yarım hurma bile küçük görülmemeli, kişi bu dünyada kendisini cehennemden koruyacak iyi işler yapmalıdır.

Dini Bilgiler

KIYAMETTE FAYDA VERECEK ŞEYLER

Efendimiz (a.s) sıklıkla bizleri ölümden sonrası için hazırlanmaya teşvik etmiştir. Zaten bu dünya hayatı adeta asıl hayat için bir hazırlık yeridir. Perde açıldığında hazır olmamız için bu hayatın her anını ganimet bilip değerlendirmek gerekir. Şu hadis şerifte söylendiği gibi herhangi bir çaba sarf etmeden Allah'ın affına güvenmek pek akıllıca bir davranış değildir. Efendimiz şöyle buyurmuştur: *“Akıllı kişi kendisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışandır. Aciz kişi ise arzularına uyup bir de Allah'tan (bağışlanma) umandır.”* Allah Resûlü'ne “Müminlerin en akıllısı kimdir?” diye sorulduğunda o, *“Ölümü en çok hatırlayan ve ölümden sonraki hayatı için en güzel şekilde hazırlanan kimsedir.”* diye cevap vermiştir. Yine Allah Resûlü kişi ile beraber kabre kadar üç şeyin gittiğini, bunlardan ikisi olan aile ve malın geri dönüp, üçüncüsü olan amellerin kişi ile kaldığını haber vermiş ve kabirlerde gözyaşı dökerek *“Kardeşlerim! Ölüm için hazırlık yapın!”* buyurmuştur. (*Hadislerle İslam*)

Buhari ve Müslim'in birlikte rivayet ettiği bir hadis-i şerifinde Efendimiz şöyle buyurur: *“Yedi kişi vardır ki, Allah onları hiçbir gölgenin olmadığı kıyamet gününde kendi gölgesinde gölgeler. Bunlar:*

1. *Adil imam / devlet başkanı*
2. *Allah'a ibadet içinde yetişen genç,*
3. *Tekrar dönünceye kadar kalbi mescide bağlı olan kimse,*
4. *Allah için birbirini seven, Allah rızası için bir araya gelip, Allah rızası için ayrılan iki kişi,*
5. *Güzel ve makam sahibi bir kadın tarafından davet edildiği halde, “Ben Allah'tan korkarım” diyerek icabet etmeyen genç,*
6. *Sağ eli ile verdiği sol eli görmeyecek kadar gizli bir şekilde sadaka veren kimse,*
7. *Kimsenin olmadığı yerlerde Allah'ı anarken gözlerinden yaş boşanan kimse.*

Aziz Mahmud Hüdayî, dünyaya dalıp ahreti unutan nefislerimize bakın nasıl sesleniyor:

Aldı bizi hemm-i dünya   Dünyayı muhkem tutarlar
Unutuldu dâr-ı ukbâ   Dini yabana atarlar
Ger kerem etmezse Mevlâ   Cenneti yoğa satarlar
Nic'olur bizim halimiz   Nic'olur bizim halimiz

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَأَنْتُمْ أَيُّهَا النَّاسُ يَوْمَ تَرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا
كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

“Öyle bir günden sakının ki, o gün hepiniz Allah’ın huzuruna çıkarılacaksınız. Sonra herkese kazandığı amellerin karşılığı verilecek ve hiç kimseye asla haksızlık yapılmayacaktır.”

Bakara 2/281.

Ayet geleceğinde hiç kuşku olmayan kıyamet gününde insanların hesaba çekileceğini hatırlatmaktadır. Konu ile ilgili diğer bir ayette ise şöyle buyrulmaktadır: *“Bakalım, kendilerini o geleceğinde hiç şüphe olmayan gün için bir araya topladığımız ve hiç kimseye haksızlık edilmeden herkese kazandığı tamamen ödendiği vakit, halleri nice olacaktır.”* (Al-i İmran 3/125)

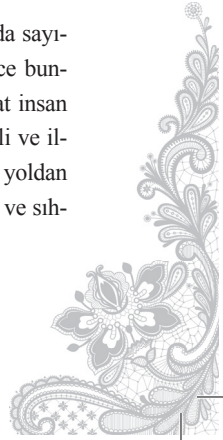
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

لَا تَزُولُ قَدَمًا عَبْدٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ عُمْرِهِ
فِي مَا أَفْنَاهُ، وَعَنْ عِلْمِهِ فِيمَ فَعَلَ، وَعَنْ مَالِهِ مِنْ أَيْنَ
اِكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ، وَعَنْ جِسْمِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ

“Hiçbir kul, kıyamet gününde, ömrünü nerede tükettiğinden, ilmiyle ne gibi işler yaptığından, malını nereden kazanıp nerede harcadığından, vücudunu nerede yıprattığından sorulmadıkça bulunduğu yerden kıpırdamaz.”

Tirmizî, Kıyamet, 1.

İnsanlar, kıyamet gününde, dünyada yaptıkları her işten hesaba çekilirler. Burada sayılan beş şey, hesap esnasında sorulacak olanların en önemlileridir bu nedenle sadece bunlardan sorumlu tutulup başka şeylerden sorumlu olmayacakları düşünülemez. Hayat insan için bir nimet olup, bunun kıymetini bilmesi gerekir. İnsan faydalı ilimler öğrenmeli ve ilmiyle amel olmalı, ibadet ve taatlarında samimi davranmalıdır. Mal ve mülk helâl yoldan kazanılmalı ve meşru şekilde harcanmalıdır. Haramlardan sakınmak suretiyle sağlık ve sıhhatimizi korumak görevimizdir.

ÖLEN KİŞİNİN ARKASINDAN YAS TUTMAK

Ölen kişinin arkasından ağlamak rahmet-i ilahinin bir tezahürüdür. Hz. Peygamber (a.s) de oğlu İbrahim ölünce ağlamış, yine ölmek üzere olan bir torunu kendisine haber verilince, gözlerinden yaşlar gelmiştir. Sebebi sorulunca da “Bu Allah’ın rahmetidir, onu kullarının kalplerine koymuştur. Allah ancak merhametli olan kullarına merhamet eder.” Buyurmuştur. (Buharî, Cenaiz, 44). Ancak ölüm olayından sonra arkada kalanların bağırp çağırarak, üstlerini başlarını yırtarak ağlamaları caiz değildir. Hz. Peygamber (a.s) “Musibete uğradığında yakasını-paçasını yırtan, yüz ve yanaklarına vuran, cahiliye işlerine çağıran kimseler bizden değildir” (Ebu Davud, Cenaiz, 22); “Elleri ile yüzüne vuran, yüzünü tırmalayan, yakasını-paçasını yırtan, kendisinin helak olması ve belaya uğraması için dua eden kadına/kışıye Allah lanet etsin.” (İbn Mace, Cenaiz, 52) buyurmuştur.

Cenaze namazı, farz-ı kifayedir. Kadın olsun erkek olsun yalnız bir kişinin bu namazı kılmasıyla farz yerine getirilmiş olur. Cenaze namazı, Allah’a hamd, Resûlullah’a (a.s) salât u selâm ile ölü için duadan ibarettir. Ölü için cenaze namazı kılınması konusuna Kur’an’da şöyle işaret edilmektedir: “Onlardan ölen hiçbirine asla namaz kılma ve kabrinin başında durma. Çünkü onlar Allah’ı ve Resûlünü inkâr ettiler ve fasık olarak öldüler.” (Tevbe, 9/84).

Müslümanların ölen din kardeşlerine karşı yerine getirmeleri gereken dini vecibelerin başında cenaze namazı kılınması ve bunun için gerekli hazırlıkların yapılması gelmektedir. Resûlullah (a.s) bir Müslüman’ın ölümü üzerine, “Bir din kardeşiniz vefat etmiştir. Kalkın, onun cenaze namazını kılın” (Müslim, Cenaiz, 22/66) buyurmuştur. Başka bir hadiste Hz. Peygamber (a.s)’in, Osman b. Maz’un’un cenaze namazını kıldığı ve namazı kılarken dört defa tekbir aldığı belirtilmektedir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ

“İyilikler kötülükleri giderir/siler. Bu, öğüt almak isteyenlere bir hatırlatmadır.”

Hûd 11/114.

Ayet, kötülüklerin ortadan kalkması veya bağışlanması için ibadetlerin ve hasenatın/iyiliklerin çokça yapılmasının gereğine işaret etmektedir. Ebetteki her hasenat/iyilik salih ameldir. Hatta seyyiatı/küçük günahları terk etmek bile hasenata girer, lakin iyiliklerin başında da namaz ve abdest gelir (Ankebût 29/45). Allah’a itaat ve O’nun rızasına uygun işler Allah’a asi olmaktan dolayı meydana gelen suç ve günahları silip yok eder. Yani iyilikler kötülüklerle kefarete olur, onları örter. Kebâir/büyük günahı ise ancak tövbe örter (bk. Nisa 4/31).

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

أَلَا إِنَّ سِلْعَةَ اللَّهِ غَالِيَةً، أَلَا إِنَّ سِلْعَةَ اللَّهِ الْجَنَّةُ

“İyi biliniz ki, Allah’ın metayı çok pahalıdır. İyi biliniz ki, Allah’ın metayı cennettir.”

Tirmizî, Kıyamet, 18

Meta, ticaret yapılan eşya demektir. İnsanın zenginliği, sahip olduğu eşyanın kıymetiyle ölçülür. Metanın sadece dünyalık mallar için kullanılmadığını, bir ahiret metanın da bulunduğunu Peygamberimizin bu hadisinden öğrenmekteyiz. Allah’ın metayı, diğer bütün maddî metarlardan daha üstün, daha kıymetlidir. Bu meta, dünyada işlenen güzel işler, iyilikler, ibadet ve taatler, kısacası Allah’ın hoşnut olduğu her şeydir. Çünkü bunlar sayesinde insan cennete girmeyi hak eder.

CENNETİ KAZANMAK

Rabbimiz kitabında, Efendimiz de hadislerinde cenneti uzun uzun anlatmışlardır. Bütün o anlatılanlardan çıkan sonuç şudur ki cennet cazip ama kazanmak kolay değil; cehennem ise korkunç ama korunmak kolay değil!

Ebu Hüreyre'den aktarılan bir rivayette Efendimiz şöyle buyurmuştur: *“Allah Teâlâ cenneti yarattığı zaman Cebrail'e: 'Git oraya bir bak!'”* buyurdu. *O da gidip cennete baktı ve 'Senin izzetine yemin olsun ki herkes oraya girmek ister, oraya girmeyen kalmayacak' dedi. Yüce Allah cennetin etrafını nefsin hoşuna gitmeyen şeylerle çevirdi sonra da Cebrail'i cennetin etrafına bakması için gönderdi. Cebrail cennetin etrafını görünce 'Korkarım oraya hiç kimse giremez.' dedi. Yüce Allah cehennemi yarattığı zaman da Cebrail'i cehennemi görmesi için gönderdi. Cebrail oraya gidip baktı ve 'İzzetine yemin olsun ki burası hakkında bir şeyler işiten hiç kimse oraya girmez!' dedi. Allah Teâlâ cehennemini etrafını nefsin hoşuna giden şeylerle kuşattı ve Cebrail'e gidip cehennemini etrafına bakmasını söyledi. Cebrail cehennemini etrafını görünce 'İzzetine yemin olsun ki tek bir kişi bile hariç kalmaksızın herkesin oraya girmesinden korkuyorum.' dedi.”* (Ebu Davud, Sünnet, 25.)

Hadis cenneti kazanmanın nefse hâkimiyetle, cehenneme düşmenin de nefsinin her hoşuna gideni yapmakla olduğunu çok veciz bir şekilde anlatmış ve her ikisine giden yolu şüpheye mahal bırakmayacak şekilde açıklamıştır. Akla zor gelen imandan başlamak üzere bütün ibadetler, sadaka ve iyilikler, Allah yolunda cihad ve başa gelene sabır gibi erdemler, ilim ve hikmete ulaşmak için gösterilen çabalar, Allah'ın kulları ile iyi geçinmek için yapılan özveriler v.s insanı cennete götüren hiçbir amel hayvani nefsin hoşuna gitmez. Nefis kendi haline bırakılırsa kurlsız, ilkesiz, serapa bir başıboşluk ister. Ama maddi-manevi, dünyevi-uhrevi her türlü tekâmül, nefse hâkimiyet dediğimiz irade ve disiplinle ulaşılacak bir zaferdir.

Efendimiz cennetteki yay kadar bir yerin, üzerine güneşin doğduğu her şeyden daha hayırlı olduğunu bildirmiş ve cennetteki mükâfatların detaylarını soran sahabesine de Zuhur Suresi 71. ayetle cevap vermiştir: *“Orada canların çekeceği, gözlerin zevk alacağı her şey vardır.”*

Yunus da Rabbimizin bu dünyadaki bütün ikramlarının O'nun rızasını ve cennetini kazanmak için bir vesile olduğunu şöyle ifade eder:

*Gözüm seni görmek için, elüm sana irmek için
Bugün cânım yolda koyam, yarın seni bulmak için*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

“Bir iyilik eden, on misli iyilik görecektir. Bir kötülük yapan da sadece yaptığığın karşılığını görecektir. Kimseye haksızlık edilmeyecektir.”

En'âm 6/160.

Hasene, dinin ve akl-ı selimin iyi ve doğru kabul ettiği her türlü inanç, tutum ve davranış; *sey-yie* ise bunların zıddını ifade eder. Ayet ve hadislerde kötülüğün karşılığının dengi ile iyiliğin karşılığının fazla olmasıyla verileceği bildirilmiştir. Bu ayette ise bir iyiliğin mükâfatının en az on misli fazla olacağı ifade edilmektedir. İbn Hacer, ilgili ayet ve hadisleri şöyle tefsir etmiştir: *Hasene*/iyilik, bir fiil ve davranış olarak 700 misline kadar ödüllendirilir. Şu var ki, bu davranışın arkasındaki iyi niyet, ihlas, azim ve kararlılık, gönül huzuru gibi yüksek duygu ve düşüncelere, ayrıca yapılan işin kalitesine, hayır ve menfaatinin kapsamına vb. müspet niteliklerine göre ecri de yüksek olur (*Fethu'l-bârî*, XXIV/118). Bu farklılığın esas sebebi Allah'ın bu konudaki lütfu ve amelini işleniş amacıdır.

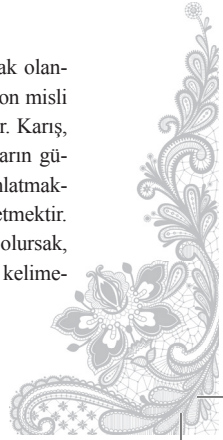
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَأَزِيدُ، وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَجَزَاؤُهُ سَيِّئَةٌ مِثْلَهَا أَوْ أَغْفِرُ وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي شَبْرًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ ذِرَاعًا، وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ بَاعًا، وَمَنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً، وَمَنْ لَقِينِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطِيئَةً لَا يُشْرِكُ بِي شَيْئًا لَقَيْتُهُ بِمِثْلِهَا مَعْفِرَةً

Allah Teâlâ kutsi hadiste şöyle buyuruyor: “Kim bir hayır işlerse, ona onun on misli vardır veya daha da artırırım. Kim bir kötülük işlerse, ona da onun misli vardır. Ya da tamamen affederim. Kim bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşırım; kim bana bir arşın yaklaşırsa, ben ona bir kulaç yaklaşırım. Kim bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak varırım. Kim bana hiçbir şeyi ortak koşmamak şartıyla dünya dolusu günahla gelirse, ben kendisini o kadar mağfiretle karşılıyorum.”

Müslim, Zikir, 22.

Allah Teâlâ, şirk koşmamak şartıyla, kullarından huzuruna dünya dolusu günahla çıkacak olanları bir o kadar af ve mağfiretle karşılayacağını bildirmektedir. Bu müjdeden önce de iyiliğe on misli ile veya daha fazla, kötülüğe de sadece misliyle veya af ile karşılık vereceğini bildirmektedir. Karış, arşın ve kulaç gibi mesafe ve uzaklık ölçülerini zikretmekten maksat, Allah Teâlâ'nın, kulların güzel gayretlerine süratle mukabele edeceğini ve ibadetlerini kat kat sevapla karşılayacağını anlatmaktır. Allah'ın kuluna süratle karşılık vereceğini, rahmetinin pek geniş olduğunu mecazen ifade etmektir. Yoksa bu mesafelerin Allah için düşünülmesi mümkün değildir. Bir başka şekilde söyleyecek olursak, bu hadis-i kudsi, Allah Teâlâ'nın değişik sıfatlarının tecellilerini anlatmaktadır. Bu sebeple de kelimelerin, zahirî anlamları dışında uygun manalara yorumlanması gerekir.

HÜSN-İ HATİME

Kişinin son nefeste imanlı olarak ve kulluğa yaraşır şekilde ölmesine *hüsn-i hatime* denir. Mesela bir müminin harp meydanında cihat ederken, Allah yolunda hizmet ederken ölmesi/şehit olması güzel bir sonudur. Namaz-niyaz gibi ibadette bulunurken, Kur'an okuyup okuturken, ilim tahsil ederken veya Allah için güzel bir şey yaparken ölmek gibi örnekler hep hüsn-i hatimeyi gösterir.

Hüsn-i hatime için kişinin Allah'ın emir ve yasaklarına riayet ederek yaşaması, günah işlediği zaman hemen pişman olup tövbe ve istiğfar etmesi gereklidir. Çünkü kişi nasıl yaşarsa öyle ölür. Nasıl ölürse öyle haşrolunur. Bu dünyada ne ekilirse ahirette o biçilecektir.

İmanlı ölen kimseler için iki durum söz konusudur:

1- Sevapları günahlarından daha çok olduğu/iyilikleri kötülüklerine ağır bastığı için hesabını güzel bir şekilde verip Hz. Mevlâ'nın affına mazhar olarak doğrudan cennete gider.

2- Günahları sevaplarından çok olursa cehenneme gider. Temizlendikten sonra cennete girer. Yani cehennemde ebedi kalmaz.

Her Müslüman'ın ölümü düşünüp, hüsn-i hatime sebeplerini elde etmek için çalışması ve su-i hatime ile bu dünyadan ayrılmaktan şiddetle kaçınması lazımdır.

Dünya hayatında sıkça yapmamız gereken dualardan biri de, hüsn-i hatime ile ölebilmeyi dilemektir. Ayette “*Ey iman edenler! Allah'tan, O'na layık bir takva ile korkun ve ancak Müslüman olarak can verin!*” (Al-i İmran 3/102) buyrulmaktadır.

Her ne kadar kimin ne hal üzere öleceği meçhul ise de, umumiyetle her insanın yaşadığı hal üzere öldüğü bir gerçektir. Bu sebeple son nefesimizi iman ile verebilmek için sırat-ı müstakim üzere bulunup daima Cenab-ı Hakk'a dua ve istiğfar halinde yaşamamız gerekir.

Yusuf aleyhisselam şöyle dua ederdi: *تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ*

(Allah'ım!) “*Canımı Müslüman olarak al ve beni salih kullarının arasına ilhak eyle!*” (Yusuf 12/101)

Cenab-ı Hakk'ın akl-ı selim sahipleri diye övdüğü salih kullarının duası ise yine Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilmektedir:

رَبَّنَا فَاعْفُرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ

“*Ey Rabbimiz! Artık bizim günahlarımızı bağışla! Kötülüklerimizi ört! Ruhumuzu salihlerle birlikte al!*” (Al-i İmran 3/193)

AYET-İ KERİME VE MEALİ

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ
وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

“Şüphesiz Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları, dilediği kimseler için bağışlar. Allah’a ortak koşan, kuşkusuz, derin bir sapıklığa düşmüştür.”

Nisa 4/116.

Bu ayette Allah’a şirk koşanların bağışlanmayacağı bildirilmektedir. Bu surenin 137 ve 168-169. ayetlerinde müşriklerin dışındaki gayrimüslimlerden olup iman esaslarını inkâr edenler, küfürde ileri gidip zulme sapanlar da “bağışlanmayanlar” çerçevesinde değerlendirilmiş, bütün bunların gidecekleri yerin cehennem olduğu bildirilmiştir. Ehl-i kitap’tan olduğu halde inancında şirk unsuru bulunan, mesela Allah’ı bir değil üç, üçten biri olarak bilen kimselerin kâfir oldukları ise bir başka ayette açıklanmıştır (Mâide 5/73). Tövbenin bağışlanmaya tesiri için Nisa 4/48’e bakılmalıdır.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا
الْمُوجِبَاتُ؟ فَقَالَ: «مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ،
وَمَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ»

Peygamber (a.s)’e bir adam geldi ve “Ey Allah’ın Resülü! Kişinin cennete veya cehenneme girmesini gerektiren iki etken nedir?” diye sordu. Efendimiz de: “Allah’a ortak koşmadan ölen cennete girer; Allah’a şirk koşarak ölen de cehennemi boylar” buyurdu.

Müslim, İman, 151.

Hadisimizde amellerden veya günahlardan hiç söz edilmemiş olması, meseleyi temelinde ele almak demektir. Zira şirke bulaşmadan ölen kimsenin zina ve hırsızlık gibi büyük günah işlemiş bile olsa, cennete gireceğine dair Hz. Peygamber’in kesin beyanları bulunmaktadır. Allah Teâlâ, inkârdan kaynaklanmayan günahları dilerse baştan affederek kulunu cennete koyar, dilerse cezasını cehennemde çektiirdikten sonra cennete koyar. Ama sonuç, cehennemde temelli kalmamak, cennete girmektir. Öte yandan kesin olan bir başka gerçek de küfür ve şirkin insanı ebediyen cehennemde hapsedeceğidir.

Dini Bilgiler

ŞİRK NEDİR

Şirk, “Allah’ın zatında, sıfatlarında, fillerinde veya O’na ibadet edilmesinde ortağı, dengi yahut benzerinin bulunduğuna inanmak” demektir. Bu da küfürdür.

Tarih boyunca, çeşitli toplumlarda tanrı ile insanlar arasında aracı konumunda bir varlığın bulunduğuna inanılmış, ayrıca insanlar melek, şeytan, cin ve ataların ruhları gibi görülemeyen tabiatüstü varlıklara da ilahlık nispet ederek şirke düşmüştür.

Kur’an’da Allah’ın varlığı ve birliği inancı sayısız ayette vurgulanır. Buna ilaveten herhangi bir varlığın O’nun ulûhiyetine ortak koşulmaması, sadece O’na kulluk edilmesi, ancak O’ndan yardım istenmesi ve O’na sığınılması (Ra’d 13/36; Kehf 18/110; Cin 72/20); şefaatin ancak Allah’tan beklenmesi ve O’nun izniyle gerçekleşeceğine inanılması (Bakara 2/255; Yûnus 10/3; Zümer 39/44) emredilir.

Kur’an’a göre şirk, Allah’ın asla bağışlamayacağı en büyük günah (Nisa 4/48, 116) ve büyük bir zulümdür (Lokman 31/13).

Hız. Peygamber, müşrik bir toplumda tevhit inancını yerleştirmeye çalıştığı için tevhide aykırı inançlara yol açabileceği kaygısıyla ilk dönemlerde kabir ziyaretini bile yasaklamış, daha sonra kabirlerin ziyaret edilip muhafaza altına alınmasını tavsiye etmekle beraber buraların ibadet yeri haline getirilmesini menetmiştir.

Şah Veliyullah Dihlevî insanları şirke götüren inanç ve davranışları Allah’tan başkasına secde etmek, arzu ve isteklerinin gerçekleşmesini Allah’tan başkasından beklemek, Allah’tan başka bir varlığa dua etmek, din adamlarını rab edinmek, putlara ve yıldızlara kurban kesmek, Allah’a ortak koşulan varlıkları kız ve oğul sıfatıyla O’na nisbet etmek, Allah’tan başka bir varlık adına yemin etmek, çocuklara Allah’tan başka bir mevcuda nispetle “şunun kulu” diye isim vermek, Allah’tan başka birinin rızası için haccetmek, bazı varlıkları buldukları mekânları yücelterek dini amaçla ziyaret etmek şeklinde sıralanmıştır.

Şirkin en önemli sebebi kişinin Yüce Allah’ı şanına yaraşır biçimde tanımamasıdır. (TDV İslam Ansiklopedisi)

Tekke musikimizde bizi tevhide davet eden bunca ilahimizin olması boşuna değildir:

*Gelin Allah Diyelim
Kalpten pası silelim
Alemler seyredelim
Allah Allah dedikçe*

*Nerde tevhid çekilir
Melekler saf saf gelir
Hepsi tekbir getirir
Allah Allah dedikçe*

*Gönüller şadan olur
Kaygudan azad olur
Can mülkü âbâd olur
Allah Allah dedikçe*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلَّهِ كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ

“Onlara: “Şu göklerdekilere ve yerdekiler kimindir?” diye sor. Onlar gerçeği söylemeseler de sen: “Allah’ındır” diye cevap ver. Allah kullarına rahmetiyle muamele etmeyi kendisine ilke edinmiştir.”

Enam 6/12.

Bu ayette göklerde ve yerde bulunanların yalnızca Allah’ın mülkü olduğu, dolayısıyla rubûbiyette olduğu gibi ubudiyette de O’nun ortağı bulunmadığı, yalnız O’nun rab olarak bilinmesi ve yalnız O’na ibadet edilmesi gerektiği soru-cevap şeklinde bir üslûpla vurgulanmaktadır. Sorunun tek ve kesin bir cevabı olduğu için hemen arkasından kısa ve net bir şekilde “Allah’ındır” şeklinde cevap verilmesi istenmiştir. İnsan hayatta iken Allah’ın kesin olan rahmetinden yararlanmaya bakmalı, inanıp hayırlı işler yapmalı, bu geniş rahmete nail olmak için günahlarından tövbe etmelidir.

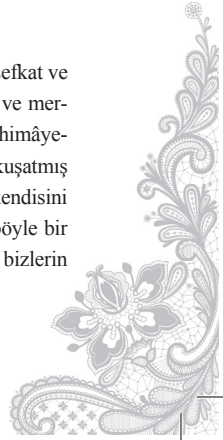
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

قَدِمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَبِيٍّ فَإِذَا امْرَأَةٌ مِنَ السَّبِيِّ، تَبْتَغِي، إِذَا وَجَدَتْ صَبِيًّا فِي السَّبِيِّ، أَخَذَتْهُ فَأَلْصَقَتْهُ بِبَطْنِهَا وَأَرْضَعَتْهُ، فَقَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَتَرُونَ هَذِهِ الْمَرْأَةَ طَارِحَةً وَلَدَهَا فِي النَّارِ؟» قُلْنَا: لَا، وَاللَّهِ وَهِيَ تَقْدِرُ عَلَيَّ أَنْ لَا تَطْرَحَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بَوْلِدِهَا»

“(Bir keresinde) Resûlullah (a.s.)’e (ayrı düştüğü) çocuğuna duyduğu özlemden dolayı rastladığı her çocuğu kucaklayan, göğsüne bastırıp emziren bir kadının da aralarında bulunduğu bir esir grubunu getirdiler. Resûlullah çevresindekilere (o kadını işaretle): “Bu kadının çocuğunu ateşe atacağına ihtimal verir misiniz?” diye sordu. Asla, atmaz! dedik. Bunun üzerine Hz. Peygamber: “İşte Allah Teâlâ kullarına, bu kadının yavrusuna olan şefkatinden daha merhametlidir” buyurdu.

Buhârî, Edeb, 18; Müslim, Tevbe, 22.

Bir anne kolay kolay yavrusundan nasıl vazgeçmez, onu her çeşit yaramazlığına rağmen şefkat ve hoşgörü ile karşılar ise, Allah Teâlâ da kullarına, bir anneden çok daha ileri derecede şefkat ve merhametle muamele eder. Bu gerçek ise, biz kullar için en büyük umut kaynağıdır. Annesinin himâyesinde olduğunu bilen çocuğun duyduğu huzurdan daha büyük bir huzuru, merhameti herkesi kuşatmış olan Allah’ın kullarının duyması pek tabiidir. Unutulmamalıdır ki Allah Teâlâ kuluna, onun kendisini düşündüğü gibi davranır. Bu sebeple O’nun rahmetiyle tecelli edeceğini düşünmek, daima böyle bir ümit içinde olmak, “Ben kulunun beni düşündüğü gibiyim” kutsi hadisini hiç unutmamak, bizlerin en büyük görevi ve güvencesi olmalıdır.

BESMELE

“Besmele” olarak isimlendirilen “Bismillahirrahmanirrahim” cümlesi, hemen herkesin bildiği üzere, “Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla” manasına gelmektedir. Bu sözün biz Müslümanlar için önemi büyüktür. İyi ve hayırlı bütün işlerin başında söylenmesi Peygamberimiz (a.s) tarafından müminlere tavsiye edilmiş ve “Bismillah ile başlanmayan her işin bereketi kesiktir” buyrulmuştur. “Yaratan Rabbinin ismiyle oku! O, insanı bir kan pıhtısından yarattı! Oku! Rabbin sonsuz kerem sahibidir. Ki O, kalem ile yazmayı öğretti! Ve insana bilmediği şeyleri O öğretti.” (Alak 96/1-5) Görüldüğü üzere Hz. Allah’ın ilk emri, Rabbimizin adıyla okumak, yazmak... Kitabullahın–Tevbe suresi hariç- hepsinin başında besmele vardır. Besmele’nin her surenin müstakil/bağımsız bir ayeti mi, yoksa bütün surelerin başında okunan tek bir ayet mi olduğu ihtilaflıdır. Ancak sahih görüşe göre Besmele, sadece Fatiha suresinin ve dolayısıyla da Kur’an’ın ilk ayetidir.

Kaza-bela ve musibetler karşısında almamız gereken manevi tedbiri hatırlatan Resûlullah Efendimiz şöyle buyurmuşlardır: “Bir tehlikeye düştüğünde, sıkıntıya maruz kaldığında, ‘Bismillahirrahmanirrahim, Vela havle vela kuvvete illa billahi’l-aliyyi’lazim demeye devam et. Çünkü Allah Teâlâ bunların hürmetine bela ve musibetlerin nicelerini def eder.

Hz. Âişe validemiz (r.a)’nın aktardığına göre: “Resûlullah (s.a.s) ashabından altı kişiyle yemek yiyordu. Bir bedevi geldi ve Besmele çekmeden oturup, iki lokma yemek yedi. Yemek hemen tükendi. Bunun üzerine Resûlullah, ‘Eğer Besmele çekerek yese idi, bu yemek bitmeyecek ve hepimize yetecekti’” buyurdu.

*Hakikatte değil, âfâkı tenvir eyleyen güneş,
Kalır zulmette âlem, olmasa envarı zikrullah,
Teşebbüs eyledim söze zikrullah ile ben de,
Kelâmım nûra gark olsun, bi hakkı nur-i Bismillah.*
Ali Emiri